

Farella

La revista de Llançà

Articulistes:
Arnald Plujà Canals
Carles Chacón Belarra
Carles Molins Rodríguez
Erika Serna Coba
Esteve Deu Baigual
Esther Sánchez Garriga
Joan M. Pau Negre
Joan Serra Peral
Lluís Feliu Pumarola
Oscar Soler Bosch
Xavier López Andrés

Disseny gràfic:
Fran Gutiérrez Vivas
Fotografia de la portada:
Fran Gutiérrez Vivas

L'escultura que apareix a la fotografia
de la portada es obra de l'artista
Manel Menéndez.

Dipòsit legal: GI-1327/95
ISSN: 2938-5261 (impressió)
ISSN: 2938-527X (digital)

La revista no es fa responsable
de l'opinió dels articulistes.

Edita:

SUMARI

La urbanització dels estanys (Sant Carles) Arnald Plujà Canals	4
Les sorres de les platges Esther Sánchez Garriga	8
El Butlletí del Centre Cultural MIRANDA, el batec del nostre poble als 50 i 60 del s. XX Carles Molins Rodríguez	12
La perseverança de l’A.V.LL, vint-i-cinc anys després Carles Chacón Belarra	16
Riera amunt, riera avall Joan M. Pau Negre	22
Les escoles protestants de Llança Erika Serna Coba	24
Cròniques de Llança (XV) A través dels llibres d’Actes de l’Ajuntament (1889 - 1890) Lluís Feliu Pumarola	26
L’oratori del Mas Tolsanes Fe i memòria rural a Llança Oscar Soler Bosch	29
Llançanencs a les guerres d’ultramar del darrer terç del segle XIX Esteve Deu Baigual	30
L’arxiu municipal de Llança digitalitza els àlbums fotogràfics del fons personal de Santiago Puig de la Bellacasa i Vandellós Carles Chacón Belarra i Joan Serra Peral	35
2001-2026: 25 anys de la Biblioteca Pere Calders Joan Serra Peral	40
Els primers diners de Joan Marly Deu Xavier López Andrés	42

La urbanització dels estanys (Sant Carles)

Arnald Plujà Canals

En un capbreu del segle XIV ja hi consten els Estanys i el Port de Sant Genís, referit al desguàs del llac de Llança, possiblement navegable i origen de la població, una massa d'aigua de gairebé un quilòmetre de llargada i 200 d'amplada que antany comunicava amb el mar per un estret passatge que avui coincideix amb la urbanització de Sant Carles. Les restes de l'antic estany corresponen a l'actual camp del mas Tolsanes, abans dit mas d'en Poch de l'Estany, visible des de la carretera de Portbou fins més enllà de la via del tren¹.

Un pergamí de l'any 1383 informa que l'Estany de Llança

pertanyia a l'abat de Sant Pere de Rodes i que era administrat pel capellà local, el qual arrendava el dret de pesca a particulars, a canvi de substanciosos beneficis². Posteriorment va quedar integrat dins de la gleba del mas Tolsanes i a principi del segle XX va ser dessecat pel masover Jaume Gibert Pijoan, a base de dipositar-hi centenars de tamborells de terra, reconvertint així la zona humida en un fèrtil terror, conegut pel camp dels Lliris, encara avui conreat pels seus descendents.

A mitjan del segle XX, la finca dels Estanys, ja segregada del mas Tolsanes, tenia una extensió de

gairebé cinc hectàrees i era propietat de Pilar de Camps i de Casanovas, filla del marquès Carles de Camps i d'Olzinelles i de Maria de Casanovas i de Vallés, que contragué matrimoni amb Josep de Quadras i de Veiret, marquès de Quadras³. Els dos cònjuges van ser pares d'almenys dues filles: Maria Joana i Maria del Pilar de Quadras i de Camps, a qui finalment va correspondre l'herència i la transformació del terreny.

Als anys seixanta del segle passat, quan el turisme ja havia arrelat a Llança, les dues germanes baronesses aprofitaren el Pla d'Ordenació de Llança de l'any

1969 per urbanitzar el llegat de l'Estany. El projecte consistia en un plec d'obres ordinàries i la parcel·lació, que finalment fou aprovada el 2 de maig de 1969 per la *Comisión Provincial de Urbanismo y Arquitectura*. Dels 49.000 m² que mesuraven els Estanys, s'autoritza l'explotació de 28.500 m², que una vegada construïts accessos, serveis i vials, resultaren 49 parcel·les útils que mesuraven entre 400 i 1.300 m². El projecte s'anunciava com: **Urbanización SAN CARLOS. Terreno situado entre la carretera y el mar, distribuido en 49 parcelas con un promedio de 700 metros cuadrados cada una, con todos los servicios de agua, desagües, electricidad subterránea, faroles, calles asfaltadas, embarcadero propio y piscina natural.**

Abans però, calgué resoldre el problema d'atermenament de la zona marítima-terrestre, ja que

anteriorment els Estanys havien estat protegits del mar amb gruixuts murs d'obra. ...*la finca Estanys estaba cerrada y delimitada por gruesos muros de contención...*, part dels quals encara perduren a la "Piscina" natural (antic viver de peixos i llagostes), cosa que comportà moltes gestions i informes del Ministeri de Marina, Jefatura de Costes i Ports de Catalunya. Les despeses d'urbanització costaren 140 milions de pessetes i foren executades per l'empresa Obres Coll S.A. La franja litoral de la finca discorria entre la punta d'en Gasparó i els esculls de l'Esparvell (frontal on desguassa la riera), però no va adoptar el nom dels Estanys, sinó Sant Carles, que no s'identifica amb cap altra topònim portenc⁴. La concessió també contemplava la construcció d'una marina interior, amb petits d'amarres d'embarcacions d'esbarjo que es podien adquirir juntament amb

els apartaments. Segons un dels plànols presentats, també es preveia un segon punt amarrament al darrer tram de la riera de Balleta, comprès entre el mar i el pont de l'avinguda Mestral.

A principi del segle XX, la Generalitat de Catalunya va conside-

¹Plujà Canals, Arnald. El Masos perduts del Cap de Creus. Pàgines 34-39. Any 2016.

²Plujà Canals, Arnald. Llança al segle XVII. Col·lecció Sant Silvestre. Pàg. 96. Any 2015.

³Aristòcrata català (Barcelona, 1889-1965), nét de Manel de Quadras i Feliu. Estava casat amb Pilar de Camps i Casanova, marquesa de Camps. La seva filla Maria Joana de Quadras i de Camps esdevingué III baronessa de Quadras i maridà amb Joan de Querol i de Muller, comte de Rius.

⁴L'Estany era un paratge molt estimat pels portencs: els pescadors hi obtenien una part dels esquers pels seus palangres i de petits hi apreníem a nedar.

Imatge pàg. 4

El paratge dels Estanys a mitjan del segle XX. Arxiu Joaquim Falcó.

Imatge pàg. 5

El paratge dels Estanys a mitjan del segle XX. Arxiu Arnald Plujà.

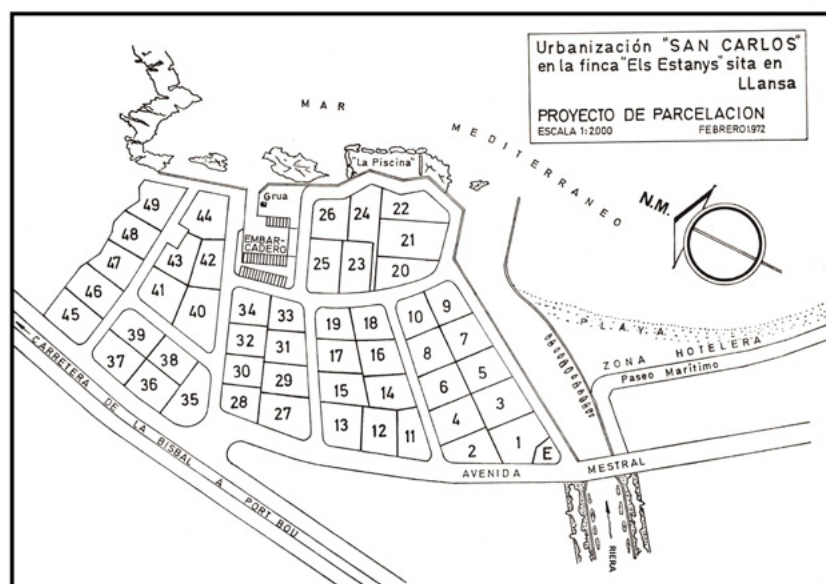

rar que l'embarcador era un espai humit d'aigües interiors, que era perillós pel mal estat de conservació i s'adjudicà la titularitat, essent objecte de dues actuacions molt polèmiques: primer per la instal·lació d'una guingueta d'informació turística i després per utilitzar la rampa existent per varar embarcacions particulars, previ pagament d'un doble cànon de pujada i baixada. Actualment l'amarrador està definit com un equipament marítim adscrit al Servei d'Administració portuària de la Generalitat de Catalunya i gestionat per l'Ajuntament de Llança, que el va adequar com a zona de bany i per activitats aquàtiques relacionades amb la natació.

El 8 de juliol de 1998 i una vegada consolidada la primera fase, la Direcció General i d'Ordenació del Territori d'Urbanisme va aprovar el segon projecte d'urbanització, al sector més interior dels Estanys-Sant Genís, essent el promotor Jaume Pelegrí Lluart i l'arquitecte Santiago Ripollés Artola. L'Ajuntament de Llança estava representat per l'alcalde Josep Maria Salvatella Suñer, l'arquitecte Ricart Fina Segura i l'Albert Bonsoms com a tècnic municipal. El concurs s'adjudicà a la mateixa l'empresa, Coll S.A. d'Albons i l'obra també inclogué el soterrament de la línia telefònica, l'electricitat i aigua, així com la conducció de gas, que posteriorment s'estendria a la resta de nucli urbà.

Imatges en color pàg. 6
Aspecte actual de la urbanització de Sant Carles. Autor: Ramon Rebollo (Policia Municipal de Llança).

Imatge pàg. 6 (inferior)
Plànol de la urbanització.

HOSTAL CAN NARRA

Especialitat en peix

Carrer Castellar, 37
Tel. 972 38 01 78
EL PORT DE LLANÇÀ

Aleix
RAFART

CARNISSERIA-XARCUTERIA
PRODUCTES ECOLÒGICS

C/ Major, 7
Tel. 972 38 01 02
LLANÇÀ (Costa Brava)

Port de Llança - Moll Jordi Canal, s/n
17490 LLANÇÀ
Tel. +34 972 38 07 10
club@cnllanca.cat
www.cnllanca.cat

Av. Reina Fabiola, 2 - Llança · Tel. 972 39 41 86

SABIES QUE...

Trobaràs + de 3.000 productes origen local
identifica'ls amb la nostra etiqueta

Enamorem-nos
dels nostres
productes

Població o
Comarca origen
del producte

● Empordà

Les sorres de les platges

Esther Sánchez Garriga

Actualment s'està obrint un gran ventall de vincles entre el món físic i el psíquic. Hi ha estudis que ens mostren com la salut física va lligada a la natura i a l'estat anímic de les persones.

Tot suma alhora de reforçar el llaç que permet apropar-nos al nostre entorn i fomentar sentiment d'unió.

A Llança tenim el privilegi de viure arran de mar; gaudint així, d'una costa retallada, salvatge i brava, intensificada pel moviment incansable de les onades. Onades que deixen marcada la seva empremta, visiblement, en el desgast profund de les roques. El mar i el vent que en són protagonistes, són alhora testimonis vivents del seu propi poder, que persisteix al llarg del temps.

Tot plegat recorda el fort caràcter i temperament del nostre litoral, així com de la seva gent.

Parlant de testimonis, les sorres de les platges de Llança; així com de les poblacions veïnes, mostren clarament el camí seguit per arribar a assolir la seva ubicació. Concretament perquè estan envoltades pel conjunt de muntanyes Albera, Serralada de Rodes i Cap de Creus; que amb els seus components en delaten l'origen.

La mida del gra de les sorres de les nostres platges pot variar molt depenent de l'orientació de la platja. Evidentment, les corrents marines procedents del Golf de Lleó juntament amb els temporals de llevant, també hi juguen un paper important, provocant la redistribució dels sediments i aconseguint així molta varietat morfològica.

La composició dels materials que trobem a les platges són majorment quars, pissarra, gneis i granit, procedents de l'erosió de les roques de la costa.

La riquesa geològica de la zona pot visualitzar-se en la bellesa dels sediments acumulats a les platges.

Resseguint el nostre litoral veiem com cada platja, cala i racó és especial i diferent.

Així trobem la platja de *les Carboneres*, on hi podem apreciar molts fragments de carbó mineral procedent de les mateixes roques que l'envolten.

La platja de l'*Algüer* que rep aquest nom precisament per la gran quantitat de fulles de posidònia que s'hi acumulen, la platja de *Grifeu* que té la sorra més fina i més blanquinosa del municipi; la *Farella* a redòs de tramuntana, on la mida del gra no té res a veure amb les dues platges veïnes i on

la diversitat de cargols marins que podem trobar és impressionant.

La ribera de Llança també transporta còdols i sorres quan hi ha riades. Formant una petita desembocadura que alimenta de sorra la platja del *Port*; val a dir, que la mancança moltes vegades de pluges, i per tant la disminució del cabal del riu; juntament amb les modificacions en el Port Pesquer i Esportiu, ha afectat la dinàmica del desplaçament dels sediments en aquesta platja.

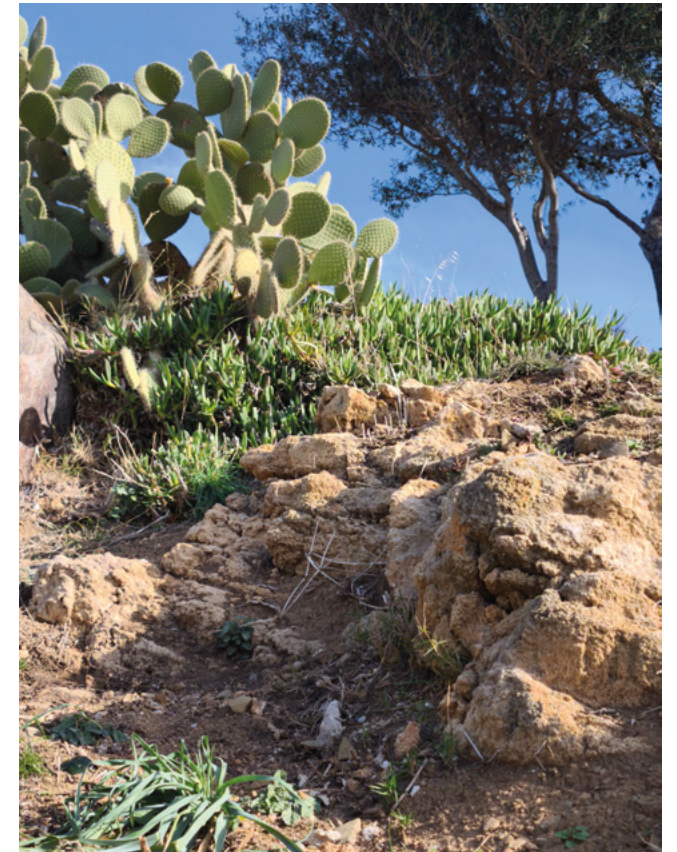
Allunyant-me una mica de les nostres platges però mantenint-me dins el Mediterrani; vaig tenir l'oportunitat d'estar una setmana a les illes Balears, Mallorca i Menorca, concretament. I em vaig sentir una mica com en el *Petit Príncep*, llibre d'Antoine de Saint-Exupéry.

Quan el petit príncep viatjant per l'espai va aterrar a la Terra, va contemplar un jardí ple de roses. A nosaltres no se'ns faria estrany, però per a ell, que vivia en un planeta molt petit on només hi havia una sola rosa, allò el va deixar perplex. Evidentment, ell creia que la seva rosa era única a l'Univers.

A Alcúdia, municipi de Mallorca, el casc antic està pràcticament construït en la seva totalitat per marès. El marès és una arenisca calcària formada per sorres, fragments fòssils de petxines i organismes marins i compactada per carbonat de calci formant així una estructura sòlida que permet que s'utilitzi per construcció. Altre cosa és el desgast per l'erosió que el pas del temps provoca.

Nosaltres a banda i banda de la platja de *la Gola* podem veure restes d'aquestes roques sedimentàries anomenades marès a les illes i que nosaltres en diem la roca del Turó de la Gola; i també varen ser utilitzades per construir les primeres cases del Port de Llança. Només a 8-9 Km de Llança, al Port de la Selva hi ha uns afloraments espectaculars coneguts com a sorres de Cavorques del mateix material.

Si bé les sorres de les illes tenen un origen més antic datat d'entre 100.000-2 milions d'anys i les nostres són més joves: 20.000-80.000 anys. Quan estava contemplant el marès de Mallorca i Menorca, vaig quedar-me desbordada de la bellesa exuberant del moment. I per un instant em vaig apropiat del sentiment del petit príncep davant del jardí ple de roses. Però després l'orgull i felicitat varen aflorar amb força dins meu. La duna compactada de *la Gola* és única per a mi, com la rosa ho era pel petit príncep. L'explicació és ben senzilla: jo he creat un vincle amb la duna sòlida de *la Gola* al llarg dels

Imatge pàg. 8
Platja de Grifeu. Autora: Esther Sánchez Garriga.

Imatge pàg. 9 (superior)
Detall de duna solidificada al Castellar. Autora: Esther Sánchez Garriga.

Imatge pàg. 9 (inferior)
En primer pla, fragment de Roca del Turó a la Gola. Autora: Esther Sánchez Garriga.

anys, he compartit estones increïbles passejant amb amics i explicant-los la singularitat del lloc, he mirat el mar tot imaginant com els temporals haurien transportat les sorres i s'haurien acumulat allà, m'he banyat al seu costat compartint temps amb la família...

He consolidat uns lligams molt estrets amb la platja de *la Gola* i la duna solidificada. Per tant, per a mi, és única en la seva essència i ubicació.

Segur que no estic sola amb aquest sentiment. Hi ha molta gent del poble que ha establert fins i tot vincles més grans que no els meus. La magnitud dels vincles canvien però l'important és crear-los.

Podríem anar parlant de totes les platges i trobaríem qualitats especials en cada una d'elles.

Torno a dir que el nostre poble és una meravella. Jo confesso que en sóc una enamorada.

És ben cert que el coneixement no té límits. Ens permet valorar i respectar tot el què ens envolta. I així poder preservar i cuidar el nostre entorn.

La ment, el cos i l'ànima estan en harmonia:

Qui no s'ha assegut a la platja, tot contemplant l'horitzó inamovible, respirant la suau fragància a sal i algues que ens duu l'aire, i ha notat la manyaga del sol amb la seva escalfor invisible que ens aca-

ricia l'ànima. Qui no ha enterrat els dits de peus i mans a la sorra; i s'ha deixat endur pel ritme tendre i hipnotitzant de les onades que arriben a la platja per reposar d'un llarg viatge. I, qui no ha tancat els ulls i s'ha submergit en aquest paradís de sensacions i ha acceptat aquest regal.

Prendre consciència de tot el què ens envolta i saber-ho apreciar és col·locar el primer granet de sorra en el nostre creixement personal.

Imatge pàg. 10 (superior)

Antiga extracció de marès prop de Ciutadella, Menorca. Autora: Esther Sánchez Garriga.

Imatge pàg. 10 (inferior)

Detall de la Lithica Pedreres de s_Hostal prop de la Ciutadella, Menorca. Autora: Esther Sánchez Garriga.

Imatge pàg. 11

Lithica Pedreres de s_Hostal a Menorca. Autora: Esther Sánchez Garriga.

metallsllançà

ACABATS COMPLETS

GALERIES / FINESTRES / BALCONADES

PORTES / APARADORS / MOSQUITERES

PERSIANES ENROTLLABLES / MALLORQUINES

TREBALLS AMB FERRO I INOX

C/ Camprodon, 2 Baixos- LLANÇÀ · Tel. i Fax.: 972 12 19 12 - 652 45 09 36

metallsllanca@gmail.com

El Butlletí del Centre Cultural MIRANDA, el batec del nostre poble als 50 i 60 del s. XX

Carles Molins Rodríguez

L'objecte d'aquest article és de recuperar pels més joves o nouvinguts al nostre poble, una publicació que portava implícita en cadascuna de les seves seccions, en cadascun dels seus articles, el desig dels seus autors i col·laboradors, de construir un poble i els seus habitants, cada vegada millor. Arribar als lectors per tractar d'imbuir-los d'un esperit crític, millorar la seva cultura, tot posant en solfa tot el que transcorria i es vivia al Llança d'aquells temps era la seva principal fita. Tot allò que hi passava i el que pogués ser d'interès o preocupar als llançanencs, era objecte de tractament a les seves pàgines. Es tracta d'una publicació en llengua cas-

tellana, fet que referma el record de les condicions culturals i polítiques centralitzadores predominants als anys 50 i 60 del passat segle. En aquest context, nasqué el Butlletí «Miranda» del Centre Cultural de Llança. El Consell de Redacció va estar, almenys en els seus orígens, format pel mossèn Josep Benet i Cantó i pels Srs. Albert Salvatella, Josep Mallol, Miquel Fa i Albert Jofre.

El butlletí s'edità des de l'any 1954 fins a l'any 1968, amb una periodicitat mitjana de caràcter trimestral. Així, es publicaren els butlletins del núm. 1 fins al núm. 57, amb l'excepció del núm. 55, que no va arribar a editar-se per raons que s'escapen al

meu coneixement. En el seu temps, va ser impresa per MP Garcia de Pou a Figueres. Als seus inicis incloïa una editorial de «Portada», una «Crònica», que solia abastar un parell de pàgines, seguia un article de col·laboració «Miranda», de temàtica variada i sense títol específic, una secció de consultori religiós titulat «Camino, Verdad y Vida», una secció d'opinió anomenada «Llansá tiene solución», continuant amb «Nuestra entrevista», secció bastida de preguntes-respostes, a continuació hi apareixien escrits dels escolars del poble en la secció anomenada «¡¡ Muchachos!!», una secció esportiva sota el nom de «Balón en juego», per acabar amb, generalment, a la contraportada amb l'apartat anomenat, «Otros dicen». Ocasionalment, també hi apareixia un apartat de reduïdes dimensions anomenat «Respetuosamente», que consistia a donar resposta a les cartes dels lectors que aportaven opinions personals de diversos aspectes. Amb el pas del temps i a mesura que van apareixent nous números del butlletí, s'hi denota un augment de ressenyes i comentaris d'obres literàries, artístiques i d'altres tipus de publicacions de caràcter tècnic o científic. Hi apareixen seccions com «Album de la Villa», «Asteriscos» o «Carnet literario». En l'aspecte gràfic hi predominen fotografies de Pumareda, Corcoll, Serradell, Santi Moret, Meli (Figueres), entre d'altres.

Em sembla prou interessant d'apropar-nos a cadascuna de les seccions, per veure'n l'entrellat dels seus continguts amb més detall i concreció. A la secció «Crònica» hi apareixien totes les novetats i qüestions rellevants ocorregudes al poble. S'hi exposaven festivals, exposicions, excursions, novetats polítiques, afers econòmics referents a negocis del poble, obres públiques (restauració de camins i carrers), així com els moviments demogràfics (naixements, defuncions i matrimonis), etc. Tot això amb una precisió molt acurada i minuciosa.

A l'apartat anomenat «Miranda», s'hi solien publicar col·laboracions de persones foranes que destacaven en algun camp concret. Hi podem trobar Mario Cabré amb el poema «Puerto de Llansá», Bárbara Walker, redactora del National Zeitung de Basilea, F. Tarrús (oftalmòleg), F. S. Escribano (professor de Llengües Romàniques a la Univ. de Michigan), etc. També d'alumnes llançanencs destacats en els seus estudis superiors com Josep M. Salvatella, Lluís Figa, entre d'altres.

L'apartat religiós, «Camino, Verdad y Vida», es bastia en forma de consells, amb tractats de morali-

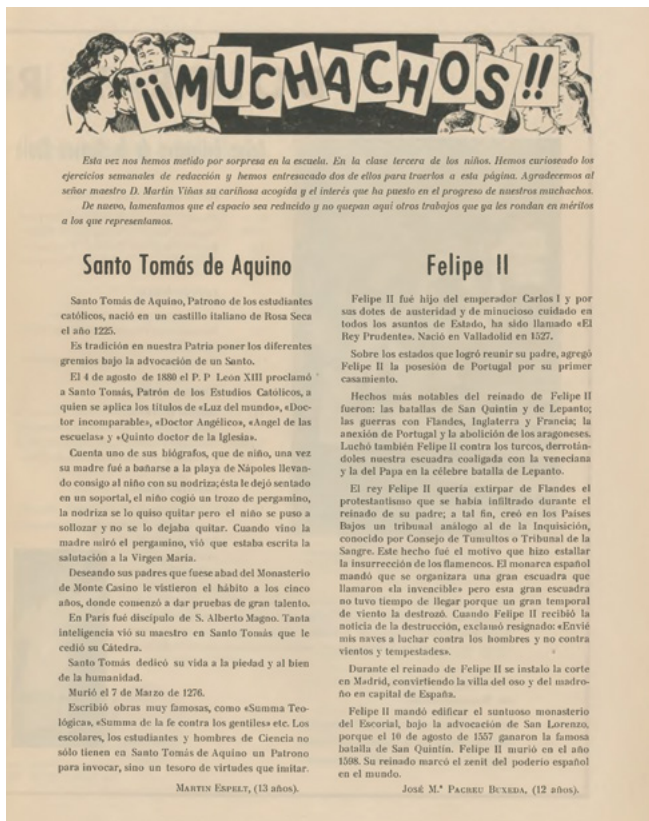
tat, normes de comportament i de vida, fonamentals en la religiositat i fe catòliques, predominants a l'època. Amb el pas del temps, aquesta secció desapareix com a tal, però en el butlletí s'hi observa una certa continuïtat en la temàtica religiosa, posant l'incís en la fe i la moral catòliques.

«Llansá tiene solución», en la qual, Josep Mallol Pacareu abordava problemàtiques molt diverses que afectaven el Llança d'aquella època, com aspectes referents al conreu de la vinya i l'olivar, l'incipient fenomen turístic, etc.

La secció denominada «Nuestra entrevista», conduïda per Miquel Fa, s'hi duen a terme, valgui la redundància, entrevistes a persones, majoritàriament llançanencs d'origen que, per l'atzar de la vida, havien anat a viure i treballar en altres indrets. Així hi podem trobar entrevistes a Josep Coll Ligora, professor de l'orquestra municipal de Barcelona i considerat un dels millors tenores en la interpretació sardanística, Martí Estela Poch, perruquer a París, Joan B. Vilà Palet, barber i vinculat a l'educació juvenil i cristiana a Buenos Aires, Justa Balló Salvà, que treballava a les «Biblioteas Populares» de la Diputació de Barcelona, José Marcé Frigola, cuiner a Biarritz, París o Nova York, etc. Però també hi apareixien persones de Llança destacades en les seves activitats professionals o esportives.

A «¡¡Muchachos!!», hi podem trobar escrits de nens i nenes de l'escola graduada, que generalment fan referència a efemèrides i commemoracions culturals d'importància a l'època. Aquesta secció va ser possible, gràcies a l'interès i a la col·laboració dels mestres i dels alumnes de l'escola. Resulta molt destacable la col·laboració per part dels mestres de l'escola en aquella època, així com l'esforç dels alumnes que tingueren la possibilitat de participar-hi.

«Balón en juego», era la secció dedicada a l'esport. Fonamentalment, hi apareixien les cròniques, novetats i resultats dels equips locals de bàsquet (C.B. Grifeu) i futbol (C.E. Llança), les novetats i, a vegades, comentaris addicionals referents al joc.

Imatge pàg. 12 (esquerra)
Portada de «Miranda», núm.1/1954. Fons Arxiu Biblioteca Pere Calders de Llança.

Imatge pàg. 12 (dreta)
Secció ¡¡Muchachos!! de «Miranda», núm.6/1955. Fons Arxiu Biblioteca Pere Calders de Llança.

La perseverança de l'A.V.LL, vint-i-cinc anys després

Carles Chacón Belarra

A Llança hi ha actualment 74 associacions registrades, amb els seus respectius afiliats, socis i col·laboradors, que en dinamitzen l'activitat quotidiana. Tanmateix, més enllà de la dimensió quantitativa (com passa amb gairebé tot a la vida), és la qualitat allò que defineix la força del teixit associatiu.

En aquest article m'endinsaré a descriure la trajectòria d'una d'aquestes associacions llançanques que, enguany, celebra les seves noces de plata. Però abans de començar a conèixer la seva història, protagonistes, anècdotes i d'altres, vull aprofitar l'altaveu de la revista *Farella* per reconèixer la contribució de totes les associacions al benestar del municipi. Trobo just aprofitar l'avinentsa per destacar l'esforç, el compromís i la dedicació de les persones que les integren, ja que, des de temps reculats, el municipi compta amb un voluntariat essencial per a la vida lúdica, festiva, esportiva i comunitària del poble.

En aquest cas, els protagonistes de l'Associació de futbol Veterans Llança, són els seus socis fundadors; Salvador Gil, Manolo Cereto i Cristhian Rieu. Els quals van assumir la responsabilitat de liderar el projecte de l'entitat esportiva amb el suport d'altres membres que hi van contribuir de manera decisiva perquè es pogués desenvolupar. Els membres de la primera junta varen ser: Salvador Gil, Manolo Cereto, Chris-

tian Rieu, Antonio Gata, Pedro Chacón, Jordi Feixas, José Pérez, Jose Manuel Sánchez (Piti), Claudio Grande, Kiko Correa, Eulalio Aliseda i José Albañil.

Inicialment, hom es planteja diverses qüestions: per què va ser necessària la creació d'una associació si ja existia un club de futbol? Quines necessitats i quins objectius en van motivar la fundació? Quines han estat les experiències més positives i les més complexes al llarg de la seva trajectòria? I, finalment, quin futur se li augura? Les respostes a aquestes i altres preguntes les trobaràs aquí.

L'Associació de Veterans de Futbol de Llança va ser fundada l'1 de desembre de 2001 per una colla de llançanencs, que són noms indispensables del teixit esportiu local. Un quart de segle

més tard, he reunit a tres dels fundadors; President, secretari i tresorer, per parlar del projecte que van iniciar. Tots fan memòria, porten algunes fotografies i un sentit de l'humor que els caracteritza en moltes respostes.

Només començar volen puntualitzar que el 2026 celebren el seu vint-i-cinquè aniversari com associació local però, volen deixar clar que uns anys abans ja havien existit com a veterans del Llança. Salvador Gil ho recorda així: *"Als anys setanta i vuitanta un cop l'any ja ens reuníem per jugar contra els veterans del Portbou. No érem cap associació, però el partit benèfic per recaptar fons per l'ALTEM no fallava mai"*. Aquells temps foren uns anys de trobades molt puntuals. En Salvador Gil, també conegut com Maestro, deixa cons-

tància que no entrenaven mai entre setmana al Camp de La Creu. Entre rialles, explica: *"que entre la sorra i la fred, preferíem anar jugar al pavelló"*. Eren anys on encara no existia el camp de gespa natural i si es reunien era per fer algunes patxangues de futbol sala al pavelló municipal (avui dia, Pavelló Joan Pacareu). Fins i tot, fent memòria recorda que l'any 1991 i 1992 el regidor d'esports de l'Ajuntament de Llança va organitzar una mini lliga de futbol sala per veterans amb participació d'alguns pobles de la Mar d'Amunt i rodalies.

Els anys posteriors de la dècada dels noranta va continuar la tendència de només celebrar amistosos ocasionalment. Tot i així, cal destacar, que són anys que passaran a la història del futbol local ja que van arribar a participar en dos partits internacionals de veterans; un a Pont du Casse (Aquitània), a més de 397km de casa, i l'altre a Sant Esteve (Rosselló, Catalunya Nord).

La bona aflluència d'exjugadors del C.E. Llança i la dinàmica de bon ambient, va propiciar que a finals dels anys noranta sorgís la idea de jugar amistosos i plantejar-se "entrenar" més sovint. A partir d'aquesta nova idea és quan es manifesta el principal motiu per la creació de l'Associació. I és que la petició dels exjugadors del C.E. Llança per fer més trobades va generar "conflictes d'interessos" dins el propi Club. El grup que fins llavors només utilitzaven el camp quatre o cinc vegades l'any, ara demanaven poder utilitzar les instal·lacions municipals més dies. Les reticències per part d'alguns directius i entrenadors del 1r equip eren per evitar fer malbé la gespa natural. La colla d'exfutbolistes al

veure la poca col·laboració es van conjurar amb més força per aconseguir el seu objectiu. Llavors, van anar a parlar amb el regidor d'esports de l'Ajuntament i des de l'administració se'ls va recomanar que es constituïssin com associació per tramitar qualsevol de les gestions requerides. Dit i fet. En Christian Rieu recorda que la idea fundacional va arribar després de fer-se una pregunta senzilla: *"si som capaços de ser més de vint cada dijous per entrenar i sopar, per què no fer una associació?"*. Concretament, van reclutar més de 25 persones interessades en formar part de la nova associació. Totes elles amb la convicció ferma de poder fer esport i mantenir l'esperit de cohesió entre llançanencs.

Un cop creada l'entitat, el desenllaç va ser senzill. *"L'Ajuntament va assignar a l'associació tots els dijous de l'any, de 21h a 23h per poder utilitzar el camp de gespa natural"* diu en Christian Rieu. D'aquells primers anys, si els entrevistats haguessin de posar un titular per definir-los seria uns *"iniciis esplendorosos"*. Se'ls omple la mirada de satisfacció al

recordar com cada dijous feien 11 contra 11 al camp de gespa natural, i els sopars de germanor (primer al mateix camp i després al Gran Sol) es convertiren en un autèntic ritual social. També recorden com van completar un munt d'amistosos, l'organització de la qual anava a càrrec de Christian Rieu. Ell rebia propostes d'equips francesos o d'altres equips que s'allotjaven a Roses i organitzava les diverses trobades. Van ser uns anys on van deixar d'utilitzar les samarretes que els hi deixava el gran i inigualable Sr. Pere Pacreu (fins llavors ho havien hagut de fer així). A partir de la creació de l'associació, gràcies a la col·laboració de patrocinadors, els veterans van gaudir d'una equipació i xandall. Noves vivències que reforçaven l'orgull de pertinença.

No amaguen que un temps després van aparèixer temporades

Imatge pàg. 16
De dreta a esquerra Salvador Gil, Manolo Cereto i Cristhian Rieu.

Imatge pàg. 17
Col·lecció Manolo Cereto. Dècada del 2000. Autor desconegut.

més complicades. Durant gairebé cinc anys, per desavinences amb el Club i l'Ajuntament van haver d'entrenar al camp de terra (on actualment hi ha les pistes de pàdel). Tot i que, de tant en tant, els deixaven utilitzar el camp de gespa natural el grup va començar a minvar en quan a número d'assistents als "entrenaments". Amb el vent en contra, cal afegir els problemes de lesions, incompatibilitats laborals o familiars d'alguns dels membres més mítics, que va accelerar la reducció de veterans. Manolo Cereto explica: *"Hi va haver dijous que érem ben pocs... però si podíem fer un 3 contra 3 a l'àrea gran, ja fèiem el dia"*. La constància d'aquests pocs els va mantenir units. I sobretot, el sopar posterior: un espai on, més enllà del futbol, es construïa comunitat. Aquesta tossuderia per poder seguir jugant els dijous va ser la clau per avançar.

Llavors, a partir de la dècada de 2010, va arribar el relleu generacional que, segons coincideixen els fundadors *"era francament necessari per poder seguir evolucionant"*. La dinàmica es va aconseguir adreçar amb l'aparició de nous exjugadors retirats del Llança i coincidint amb la creació del camp de gespa artificial. Després de passar per l'etapa de fosc ja veien la clariana a l'horitzó. Una generació més jove que l'anterior va començar a participar i revitalitzar l'entitat. Els socis fundadors expliquen com en aquesta etapa, els nous membres assistien fidelment a gairebé tots els amistosos que s'organitzaven, però els costava més anar als "entrenaments" dels dijous. Això era un tema que els preocupava i calia fer pedagogia per aconseguir fidelitat. Va arribar un punt, que algun dels fundadors de l'associació sovint

cedien minuts durant els partits als nouvinguts per afavorir la seva implicació. Manolo Cereto: *"Em quedava alguns amistosos a la banqueta sense jugar, pensant que si els joves s'ho passaven bé, també vindrien els dijous a entrenar i seriem més colla"*.

L'última dècada va ser d'una consolidació ascendent. La regularitat dels hàbits esportius i dels sopars clàssics al Gran Sol amb els àpats de la Carmina no es van detenir. Certament, durant i post Covid-19 foren uns anys complicats. Les restriccions, tal com va passar a moltes altres entitats van frenar i desestabilitzar-ho tot. Tot i així, es podria dir que des de l'any 2023 la dinàmica fou positiva. Sobretot, per l'arribada d'un tercer relleu generacional d'exfutbolistes llançanencs, nascuts a la dècada dels vuitanta i noranta del segle XX, que s'han anat incorpo-

rant a l'associació. Els membres fundadors, tenen clar que *"quan nosaltres començàvem amb l'associació, veiem jugar aquesta mainada que feia rodar la pilota i ara venen els dijous amb nosaltres"*. Avui, el temps els ha posat al mateix camp. Generacions diferents però comparteixen una mateixa passió. El futbol com molts altres esports ha fet possible allò que semblava impensable.

I com totes les entitats, ja siguin culturals, mediambientals, esportives... un dels patrimonis més rics i unificadors que existeixen són les seves vivències. O dit d'una altra manera, les anècdotes que es creen amb el pas del temps. D'aquest patrimoni d'anècdotes en fem un breu recull, segons les preferides dels entrevistats. Per exemple per en Christian Rieu una de les anècdotes preferides és *"Un torneig a Roses que ens van demanar la llista de noms de jugadors que jugaríem. Ens vam inscriure amb noms com Zidane, Platini, Cruyff, Pelé o Maradona. Va ser molt divertit quan per megafonia s'escoltaven els components de l'equip dels veterans de Llança... i veure la cara de desconcert dels rivals"*. Per en Salvador Gil, una de les anècdotes preferides és quan el seu bon amic Manolo Cereto va eclipsar un restaurant sencer: *"Havíem jugat a fora i tocava sopar. Al final del sopar, com de costum en Manolo va començar explicar els seus acudits i es va convertir en una actuació improvisada que va captar l'atenció i riures de totes les taules del Restaurant. Al cap de més d'una hora es va apropar el propietari del Restaurant, que volia contractar en Manolo com a humorista"*. Segons Manolo Cereto, una de les anècdotes que li

va resultar més divertida va tenir lloc durant un partit amistós a la Catalunya Nord, al qual tot l'equip es va desplaçar en autobús. *"Passat La Jonquera ens van parar els Gendarmes francesos a l'autopista. Resulta que el conductor s'havia excedit de velocitat i havíem de pagar la multa. No portava calers i l'autobús va ser escortat per la policia francesa fins trobar un caixer. Vam fer no sé quants quilometres per l'autopista escortats per la policia com si fóssim el Bayern de Munich o un gran club d'Europa"*.

D'anècdotes en tenen moltes més però diuen que han de passar per la censura. Mirades de complicitat demostren que passen els anys però la seva vitalitat no s'atura. Entre riures, volen aprofitar l'entrevista per deixar-me clar i que arribi a d'altres veterans actius que puguin llegir l'article, que l'únic que els hi sap greu i que tenen l'espineta clavada és no haver fet més partits internacionals contra els rivals europeus que venien a jugar aquí. Estan d'acord que: *"els amistosos contra equips de França, Suïssa o Alemanya... sempre ens convidaven*

a fer la tornada al seu país. Però, no aconseguíem ser prous per fer el partit de tornada. Tant de bo haguéssim pogut fer més viatges internacionals". La sensació de no haver aprofitat aquells bons anys de germanor és l'únic moment on es palpa la tensió. Tinc la sensació que saben del cert que un viatge d'aquestes característiques encara els hagués marcat més i hagués estat com un tresor compartit entre els membres de l'entitat.

És evident que tenen més bons records que dolents. I analitzant el present, es senten molt orgullosos de l'esperit que perdura avui dia. Després de 25 anys, tots tres coincideixen: *"Que l'essència de l'associació és la mateixa que quan la vam crear. I que molta gent continua venint als sopars de nadal o durant la temporada, encara que ja no entrenin o juguin,*

Imatge pàg. 18
Col·lecció Manolo Cereto. Dècada de 2010. Autor desconegut.

Imatge pàg. 19
Col·lecció Manolo Cereto. Any 2025. Autor desconegut.

perquè l'associació és molt més que només jugar partits”.

El futur de l'entitat ningú el sap. Sabem el present, el qual fa un any que ha començat a “competir” dins la Lliga Legends del Consell Comarcal. Ara a part de trobar-se per fer les clàssiques patxangues d'entrenament, també juguen partits oficials cada 15 dies. Els darrers mesos sabem que han creat un escut, un himne i són més de quaranta socis registrats a l'entitat. El creixement és proporcional a l'alegria que tenen els membres de l'entitat al veure que encara avui, tot i l'edat (superen els seixanta i vuitanta anys) i haver superat entrebancs de salut, en Manolo Cereto i en Salvador Gil, després de més de 25 anys continuen jugant. Són un exemple de perseverança i de comunitat. Devots de la lleialtat. És la demostració que les entitats floreixen gràcies a persones com ells. Persones que estimen un projecte i fan que el projecte perduri. Per aquest motiu, la primera decisió de la recent junta directiva (formalitzada a l'estiu de 2025*) va ser decidir per unanimitat que els membres més antics i actius de l'associació fossin reconeguts com a President Honorífic, Salvador Gil i Vicepresident Honorífic, Manolo Cereto. A part de diversos actes commemoratius que es volen celebrar durant l'any 2026. Un gest per la memòria. I és que la singularitat de l'entitat no és fomentar l'esport ni complir 25 anys, l'excepcionalitat és que gràcies a gent com ells, cada dijous a Llança es pot compartir entre persones de procedència i generacions ben diferents. Fills, pares i avis es passen la pilota, es respecten i s'admiren. Uns vincles entre tots els components que fan poble.

I és que enllaçant amb la introducció sobre la importància del voluntariat local. Un pren més consciència del paper que realitzen les entitats; ja sigui del bàsquet, teatre, dansa, manualitats, radio, gastronomia... totes s'alcen, cauen i es tornen aixecar amb més empenta que mai, gràcies a la gent que ho fa possible i als col·laboradors que empenyen en una mateixa direcció per què el poble de Llança no s'aturi. En definitiva, visca el voluntariat (i llarga vida a les persones que s'impliquen i participen). Segur tots ho podríem fer millor, però

em permeto la llicència d'afirmar *Certo scio: ipse expertus sum*, que són moltes les organitzacions locals que realitzen una tasca de benestar social fonamental per als seus integrants i per la vida de Llança com a poble.

*La nova junta directiva està integrada per Jordi No, Jordi González, Eladio Rodríguez, Enric Giménez, Marc Peña, Carles Chacón, Jonathan Escudero, Sergi Jiménez, Amadeu Revert i Xavi Gironella.

Imatge pàg. 20
Col·lecció Manolo Cereto. Any 2024. Autor: Manolo Cereto.

MUSEU DE L'AQUAREL·LA

LLANÇÀ, CAPITAL DE L'AQUAREL·LA

Plaça Major, s/n
17490 Llança (Girona)
Tel. 972 12 14 70
mda@mda.cat
www.mda.cat

Horaris:

De dimarts a dissabte: De 9.00h a 13.00h
De dilluns a divendres: De 16.00h a 20.00h

 Ajuntament de Llança
www.llanca.cat

 M d A
Museu de l'Aquarel·la

Riera amunt, riera avall

Joan M. Pau Negre

La riera de Sant Silvestre o riera de Llança, la nostra riera, abans li dèiem ribera, degut a les pluges abundants d'aquest desembre, baixa ufanosa. Fa molta il·lusió, després d'anys de sequera veure com flueix. És una visió que tinc ben gravada a la memòria. De molt petit recordo la joia encomanadissa que ens feia deixar casa nostra per anar a veure-la des del camí de la Estació, avui carrer Dolors Falcó. Quins comentaris més positius generava! Quins canvis suposava! Primer de tot s'enduia tota la brossa i estris que la gent tenia la costum de llençar-hi. Quan quelcom deixava de ser útil, eines, mobles, era normal anar-ho a tirar a la riera. També animals morts... Avui dia si algú ho fa és per desídia. Ara tenim abocadors i efectius serveis de recollida d'escombraries i una consciència més idònia del que cal o no cal fer. El fenomen de que la riera baixés plena feia possible que de nens féssim navegar vaixells de paper o fer passeres amb pedres per travessar-la pels llocs menys profunds. D'aquí a caure a l'aigua només hi havia un pas. Un mal pas. Mullats tornàvem a casa per rebre una plantofada de la mare. Per les dones significava poder anar-hi a rentar la bugada, doncs a les cases no hi havia

aigua corrent. De genolls a terra fregaven la roba sobre una fusta inclinada, fusta de rentar es deia, tot picant-la amb una pala també de fusta. L'aigua era prou freda i els perellons de les mans se'n ressentien. Només la conversa animada entre elles, no mancada de xafarderia, els hi feia menys feixuga la tasca. També els pescadors de canya presagiaven una bona captura de llisses a la seva desembocadura, allà on s'eixamplava per morir a mar, al llarg i ample dels Estanys, avui desapareguts sota la urbanització Sant Carles.

Vàries famílies llançanenques milloraven la seva economia agafant "cuca" en el fangar, esquer molt apreciat pels pescadors aficionats, prop de la boca de la riera, en un medi salabros. Uns abocadors no controlats d'aigües residuals de la fàbrica d'acohol comportava la mort de cuques i peixos, es deia. Però la natura tampoc és sempre benigna i controlable. Recordo algunes crescudes desmesurades com a conseqüència de pluges massa copioses que feien sortir de mare la riera de Llança amb els inconvenients immediats de camins rurals tallats, hortes impracticables i baixos de cases i comerços inundats. Coincidien normalment amb llevants forts que

impedien el seu desguàs en la seva etapa final. A on trencava més fàcilment era a la cruïlla del carrer Dolors Falcó i la carretera N-260. El rec Madral no engolia i s'hi afegia el rec Gardissó, provocant la inundació obligada de la part baixa de la Vila. Al barri del Port, per la seva configuració planera, s'inundava en bona part. La més extraordinària que he viscut va ser el dia 3 d'octubre de 1987. Va ser una inundació imprevista, per sort al voltant del migdia, en un dia ben assolellat. La pluja havia caigut muntanya amunt i res presagiava els seus efectes terribles. Estant a la Capella de la Mare de Déu del Port, on s'havia de celebrar un casament, veiérem baixar una riuada torrencial per la carretera del Port i uns cotxes que suraven com una barca. La cerimònia no es pogué celebrar i convidats i nuvis sortirem a peu per la carretera del Port de la Selva.

Però la nostra riera, quan baixa com ara, ens porta la certesa que als pous de les hortes no hi mancarà l'aigua. La remor de l'aigua que corre i salta, i el raucar de les granotes, és música que vivifica. Però la bellesa és efímera, els records també. La riera de Llança flueix intermitentment portant-nos a la memòria, com diu el poeta Josep M. Salvatella, "records de dies feliços viscuts amb la colla que se'ns han fos, han anat aigua avall".

Imatges pàg. 22 i 23
Riera de Llança. Autor: Joan M. Pau Negre.

Les escoles protestants de Llançà

Erika Serna Coba

L'arribada del matrimoni Luis López Rodríguez i Emily Murray a Figueres a finals del segle XIX amb un projecte ambiciós de difusió de la religió protestant, a part de la important editorial que instal·laren al carrer Sant Pau amb distribució de publicacions per Espanya, Europa i Hispanoamèrica, també inclogueren amb la seva tasca pastoral l'obertura d'escoles. L'investigador Joan Manuel Soldevilla Albertí ha estudiat i publicat el 2020 una acurada recerca amb la consulta de fonts hemerogràfiques digitals de poblacions properes i llunyanes, com Edimburg, Filadèlfia o Sydney, centrat en l'editorial figuerenca protestant. El títol d'aquest treball és 'L'editorial perduda de Figueres. Sociedad Española de Tratados Religiosos y Libros' (Figueres, Ajuntament, Col·lecció Juncària núm. 15). Dedicar un capítol a les accions educatives dels López Murray a diferents poblacions alt-empordaneses, en concret a Figueres, Vilabertran, Roses i Llançà. És aquesta última població que ens ha cridat l'atenció de recerca alguna informació addicional amb la consulta de documents estatjats a l'Arxiu Municipal que, de seguida, l'arxiver, en Joan Serra, ens pogué oferir.

El 2 de març del 1900 el veí de Figueres, pastor protestant de 45 anys, Luis López Rodríguez registra una instància a l'Ajuntament de Llançà¹ demanant que informin la Inspecció provincial de Girona conforme s'obria una escola evangèlica elemental de nenes al carrer Afores, núm. 6, pis 1r. Acompanya un imprès amb el programa educatiu, és a dir, les assignatures del pla d'estudis que impartirien; per cert, com no podia ser de cap més manera, idèntic a l'escola de Vilabertran i de Figueres. Ensenyarien a llegir, escriure, anglès, història, religió, urbanitat i classes especials de solfeig i piano, així com dibuix, costura, crochet i brodats en blonda. Aquest programa de mà té un text inicial que explica com ja tenien en ple funcionament una escola per a nens a la vila de Llançà amb un programa dividit en tres seccions: pàrvuls, elemental i superior. Els pàrvuls, d'edat fins a sis anys, rebrien ensenyament en lectu-

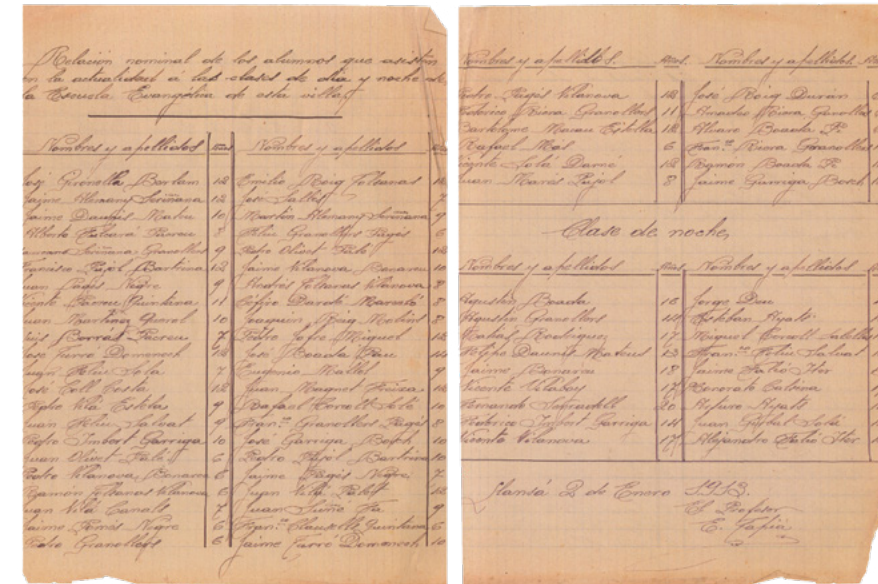
ra, geometria, història d'Espanya, història natural i història de Jesús. El nivell elemental, amb mainada de 6 a 9 anys, impartirien les mateixes matèries, però amb continguts adaptats. El nivell superior, dels 9 a 12 anys, ja preparava l'accés a l'institut amb assignatures especials de solfeig, dibuix i francès. Els horaris de les escoles, tant de nens com de nenes, establien els matins de 8 a 11 amb les tardes de 2 a 5. També oferien classes nocturnes per a joves que ja treballaven amb horaris de docència de 7 a 9 del vespre.

L'assistència d'alumnes a les escoles evangèliques de Llançà va ser tot un èxit, afirmació recolzada per dos magnífics llistats de matrícules dels cursos del 1913 i del 1924. El primer va avalat pel professor E. Tapia on relaciona un total de 56 nois, de 6 a 12 anys, sense incloure els pàrvuls; també 18 d'escola nocturna de nois adolescents de 13 a 20 anys. El total sumaria 74 alumnes només nois!

La matrícula de nens del mes de març del 1924, dirigida pel mestre Pedro Mateos, sumava 31 alumnes nois, de 6 a 14 anys, enfront de 175 inscrits nens i 167 nenes de l'escola pública, a part Llançà disposava d'una escola religiosa. Avala el document l'alcalde Josep Yter i el secretari R. Pumarola. Així els nens matriculats (només nens!) a l'escola protestant representaven gairebé una part prou important de tota la mainada masculina en edat escolar de Llançà. Quatre venien del veïnat de la Balleta: els germans Ramon i Martí Negre Fayet, Jacint Palou Noguera i Miquel Ferrer Fayet. De fet, coexistien amb les religioses vingudes de França emplaçades primer al carrer Castell, després a l'actual carrer Salmeron.

Mn. Clavaguera² ja va fer referència fa algunes dècades de l'existència d'una segona escola evangèlica al Port de Llançà, a un local del carrer Miranda, amb un mestre dit Francisco Díaz, el qual el 1909 convidava a l'Ajuntament a assistir als exàmens.

L'amic filòleg Joan Manuel Soldevilla Albertí ens posa en la pista d'un il·lustre alumne del centre d'en-

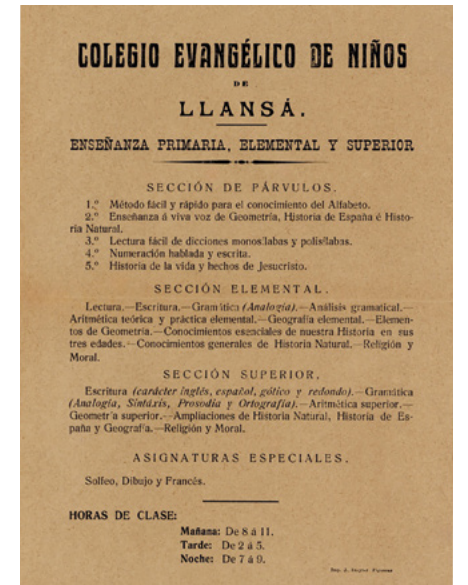

senyament evangèlic llançanenc: Pere Granollers Garriga (Llançà 1897- Portbou 1956) que ja Josep Pla a 'Escrips empordanesos' -al volum 38 de l'obra completa- parla com que va ser un dels mestres culinaris de Josep Mercader, creador del Motel de Figueres. Literalment diu en Pla:

"El jove Granollers feu els seus primers estudis a l'escola anglicana de Llançà mateix, que era dirigida per uns anglesos i que probablement era l'única eficaç d'aquell espai. No crec que aquest fet hagi d'espantar ningú. A Figueres hi ha hagut durant molts anys un nucli protestant d'una certa importància, que més tard fou molt discutit. És curiós que les persones que coneixien Granollers afirmen que sempre tingué un aire britànic que ell mateix afavorí notòriament. Fou un home metòdic, ordenat i calculador. Probablement es pensava que tots els anglesos eren el mateix".

El cuiner portbouenc Pere Garriga s'inicià a l'ofici al restaurant de l'estació de Cervera de la Marenda (Catalunya Nord), primer poble de l'estat francès en travessar la frontera per Portbou. Treballà, després en un hotel de Biarritz i durant vint anys al famós Hotel París de Montecarlo, al mateix temps que feia la temporada al balneari Vittel (França). L'any 1933 guanyà el concurs d'adjudicació del restaurant de l'estació de Portbou, el qual convertí en un dels millors de la província.

Feta una crida per xarxes socials hem tingut algunes respostes prou interessants que ens demostren un interès i un record encara prou present

a la memòria col·lectiva de Llançà. Entre altres, podem citar a en Joan Pacareu Granollers que ens explicà com el cuiner Garriga era germà del seu avi, pescador del Port de Llançà. I una tal Núria recorda com la seva àvia nomenava el solar dels Protestants a un espai envoltat per una tàpia que encara avui està igual.

¹Arxiu Municipal de Llançà. Ensenyament primari, capsa núm. 619.

²Josep Clavaguera Canet. *Notes històriques*. Barcelona, Salvat, 1986. pàg. 146. També al Quadern d'Història local monogràfic de Llançà fa referència, editat per la Diputació de Girona, 2000, pàg. 96 i descarregable digital <https://www.ddgi.cat/quiosc/recursos/publicacio/exemplarDigital/084-Llanca.pdf>

Imatge pàg. 25 (esquerra)
Matrícula de l'alumnat del 1913 (AMLL).

Imatge pàg. 25 (dreta)
Full anunciador de l'oferta educativa de l'escola evangèlica de Llançà del 1909 (ACAE).

Cròniques de Llançà (XV)

A través dels llibres d'Actes de l'Ajuntament (1889 - 1890)

Lluís Feliu Pumarola

11 de gener 1889

Núm. 4. El Sr. Narciso Gallart Cervera sol·licita que se li continuï al seu favor la meitat d'una casa al carrer Unión 8, i un hort del territori de Setcases que va heretar de la seua mare Sra. Francisca Cervera.

Núm. 5. El Sr. Juan Olivet Mallol sol·licita que se li continuï la meitat d'una casa situada al carrer Unión 8, adquirida al Sr. Jaime Barberà.

13 de gener 1889

A l'atenció dels desperfectes ocasionats a la carretera pública, que del poble condueix a l'estació del ferrocarril a causa de les fortes avingudes d'aigua, i tenint en compte que per tal reparació caldria expropiar alguns terrenys particulars, s'acorda la interacció de l'Enginyer de la Província, per tal practiqui un examen i faci un croquis i un dictamen de la obra.

S'acorda acudir al M. I. Sr. Gobernador Civil de la Província, reclamant per tals veïns el dret d'extreure sorra de la platja.

3 de març 1889

A l'atenció dels abusos que s'acostumen a cometre a altes hores de la nit, l'Ajuntament acorda que es practiquin rondes nocturnes, compostes de tres o quatre

veïns al càrrec d'un regidor de la Corporació Municipal. El servei es farà per rigorós torn, autoritzant al Sr. Alcalde a fer els nomenaments.

17 de març 1889

La Corporació queda assabentada de la rebuda del croquis i l'informe del Jefe de Carreteras Provinciales, sobre els desperfectes que han ocasionat les avingudes d'aigües, a la carretera que condueix del poble a l'estació de ferrocarril.

10 d'abril 1889

Tenint en compte la escassetat per la que travessa la pobla-

ció degut a la fil·loxera, la gran emigració que experimenta, i la gran penúria senyalada en aquest districte, el que s'hagin augmentat en 22 pessetes els impostos respecte a l'any anterior, s'acorda per unanimitat, manifestar a l'Administración de Impuestos de la Província, que aquesta Corporació no té mitjà amb el que pugui satisfer l'Encabezamiento Central de Consumos d'aquest districte.

12 de maig 1889

Atesa la necessitat, s'acorda procurar la ràpida reparació de la bomba de la font de la Plaça, amb l'objectiu de no privar al veïnat d'un element tant indispensable com l'aigua neta.

20 de maig 1889

(...) "y el atún (vulgo tuñina)", que es pesqui amb l'almadrava d'aquest districte municipal, mentre s'expengui en partides que no baixin d'una tonyina, en la condició 5ena del Plec de l'any, on diu : "al consum públic" s'hi afegirà: "ó particular" (...).

2 de juny 1889

Es paga una pesseta pels socors d'un pobre, malalt.

1,80 PTA. pel transport d'una banda per netejar la font pública.

Al Sr. Filló, 35 PTA. per recompondre la bomba de la font pública, i 10 PTA. pel lloguer d'una altra bomba per assecar el pou.

Al Sr. Baltasar Puntonet, 49,50 PTA. pels jornals dels empleats en la recomposició de la font pública.

25 cèntims de pesseta, per un clau amb garfi per l'escorxador.

Al Sr. José Pacreu, 3 PTA. per pintar un bàndol referent a la neteja pública.

Al Sr. Juan Pacreu Pagès, 1,50 PTA. pel transport de la bomba des de l'estació fins la Plaça.

Al Sr. Alcalde, 2 PTA. per l'oli subministrat per la reparació de tal bomba.

Al Sr. Juan Deu, 1,35 PTA. per l'import d'un fanal que es va trencar durant dita obra.

7 de juliol 1889

En virtut de la sol·licitud formulada pel Sr. José Magnet e Icard, del comerç, major d'edat, veí de Figueres, s'arrenda a dit Sr. El casot de la Plaça, propietat del Municipi, per 20 PTA. anuals, juntament amb el local de la Plaça situat sota l'escalada de l'Església, a una distància de 10 pams, pel ma-

teix temps i pel preu de 40 PTA. anuals, que es pagaran al mateix temps que les del casot. L'import de la primera meitat acumulada d'ambdós abonaments, s'invertirà en la reparació del casot. Per tot això, s'instruirà l'expedient oportú.

21 de juliol 1889

En virtut dels fètds olors que desprenen les obertures del clavegueram que a cada tant existeixen als carrers, s'acorda per unanimitat tapar dites obertures, i el seu import es farà a càrrec del capital i capítol corresponent.

4 d'agost 1889

La Comissió d'Obres ha traçat la línia de construcció que hauria de seguir la façana de la casa que el Sr. Jaime Albreda pretén construir al carrer Riamera.

11 de juliol 1889

En vista del mal estat en què es troba el camí que condueix a l'estació de ferrocarril, s'acorda

aixecar un mur o paret tocant a la ribera del terme, per evitar els desbordaments i preservar el camí de les inundacions.

1 de setembre 1889

Es dona compte al Consistori de que s'ha acabat de construir la paret de la ribera, i resultant que encara existeix un gran basal on es troba el pas a nivell, i que tant per la salut com per l'ornat públic, s'acorda emplenar tal basal. També s'acorda pujar 4 pams més la paret, i la neteja de la llera de la ribera.

1 de gener 1890

El jurament dels nous càrrecs consistorials es verificarà segons

Imatge pàg. 26
AMLLN. Col·lecció Joan Antich
Negre. Dècada de 1920. Autor
desconegut.

Imatge pàg. 27
AMLLN. Col·lecció Guillem Duran
Suñer. Dècada de 1940. Autor
desconegut.

la següent fórmula “¿Juras por Dios y por los Sagrados Evangelios ser fiel a S. M. El Rey Don Alfonso XIII y a la Reyna Regente del Reyno Doña María Cristina, así como al cumplimiento de las leyes, conduciéndoos bien y fielmente en el desempeño de nuestro cargo? Sí, juro. Pues si lo hacéis, que Dios os lo premie, y si no, que os lo demande”.

9 de març 1890

Vist per la Comissió la cort de porcs que té construïda el Sr. Isidro Reig i Bosch, veí del barri del Port d'aquesta Vila, situada al peu de la paret de casa seua, i constatant que interromp la via pública, atenta contra la urbanitat, l'ornat, i altera la higiene i la salut pública, s'acorda donar 15 dies de termini per fer desaparèixer tal cort de porcs, tot atenent la sol·licitud presentada pel Sr. Rafael Balló, i altres.

23 de març 1890

El Sr. Alcalde posa en coneixement de la Corporació, que el Sr. Vicente Barris i Roqué, inspector interí de l'escorxador públic d'aquesta Vila, ha sigut traslladat per malaltia crònica a l'Hospital Civil de la Província, quedant el seu càrrec al descobert. Atenent diverses opinions, es proposa al veterinari Sr. Bernardo Quintana i Fàbrega per tal càrrec. El Sr. Quintana accepta la plaça d'Inspector de l'Escorxador, amb un sou de 25 PTA. anuals. Això sense perjudici de que el Sr. Quintana pugui fer altres inspeccions veterinàries en casos extraordinaris.

També s'acorda abonar al Sr. Martirian Tarofa, la quantitat de 8 PTA. per cobrir els costos que li va ocasionar la conducció a les Cases de Beneficència de Girona del Sr. Vicente Barris i Maria Marés.

30 de març 1890

S'ha de resoldre el problema de que sí, o no, s'anomena un advocat de Figueres per a continuar en defensa d'aquest Ajuntament sobre el plet que té amb la Duquesa de Medinaceli, ja que era requerit pel jutjat. S'acorda enviar al secretari Sr. Francisco Montiel a Figueres, personar-se davant del procurador Sr. Ignacio de Budallés, i recollir dades i antecedents suficients, per, un cop il·lustrada la Corporació, pugui resoldre aquest negoci definitivament. S'abonen al Sr. Montiel 6 PTA. per atendre les despeses que es puguin ocasionar.

6 d'abril 1890

S'atén a la demanda del Sr. Luis Pérez Xifra en representació de la seua esposa Sra. Elvira Català i Tolsanas, per intentar que quedi sense efecte l'acord pres per aquest Ajuntament, per la cessió que va fer al sereno d'aquesta Vila per poder dipositar les deixalles i escombraries procedents de la neteja dels carrers d'aquesta localitat en el seu terreny. Assabentada la Corporació, i coincidint en que tal acord mancava de força legal i de benefici general pel comú dels veïns. S'acorda ordenar al Sr. Antonio Vidal, sereno d'aquesta localitat, deixi de dipositar tals escombraries al terreny cedit al terme dit “Estany”. S'acorda que d'ara endavant, es dipositi al “Pantano Morales”, terreny cedit voluntàriament pel seu propietari.

27 d'abril 1890

El regidor Sr. Alejandro Tolsanas fa notar els abusos que es permet el Sr. Felipe Castelló sobre la ‘Carretera de las Selvas’. Vist l'assumpte, s'ordena al Sr. Caste-

lló s'abstingui de fer excavacions i plantacions als marges i terraplens de dit camí o carretera ‘de la Selva’, i al paratge dit ‘Colomé’, i que sense pèrdua de temps, torni les coses a l'estat primitiu.

8 de juny 1890

S'ordena al Sr. Isidro Reig i Bosch, per ofici, i als demás veïns del Port d'aquesta Vila, mitjançant un *bandol* (ban), que en el termini improrrogable de 15 dies, enrunin i facin desaparèixer per complert totes les corts de porcs i femers, que no es trobin a 125 metres de distància del casc de la població. Tot això de conformitat amb lo resol't pel M. I. Sr. Gobernador de la Província, en data de 29 de maig últim.

20 de juliol 1890

El Sr. Alcalde fa saber al Consistori del requeriment del Jutjat Municipal, se li ha fet pel pagament de 76,83 PTA., que corresponen a pagar a aquesta Vila pels costos del plet que en unió d'altres poblacions, sostenen contra la Duquesa de Medinaceli.

28 de desembre 1890

El Consistori acorda comprar dues urnes electorals, i subscriure amb 15 PTA. al “Monumento Monturiol” que es tracta d'erigir a Figueres, tot amb càrrec al fons ‘d'Imprevistos’ del pressupost del present exercici.

L'oratori del Mas Tolsanes

Fe i memòria rural a Llançà

Oscar Soler Bosch

Entre oliveres i feixes antigues, a les proximitats del Mas Tolsanes, s'alça encara un petit oratori de pedra seca, testimoni silenciós de la devoció popular dels segles XVI i XVII.

Una arquitectura mínima, una fe immensa

Aquest petit temple d'un metre quadrat de planta i dos metres d'alçada conserva aproximadament, encara la seva petita fornícula quadrada orientada en sentit sud. Construït amb pedra local i cobert amb lloses, seguia el model més senzill dels oratoris rurals.

La devoció als masos: una tradició arrelada

Durant els segles XVI i XVII, moltes famílies pageses aixecaven aquests espais de culte privat. Els estudis de Josep M. Marquès i Joan Badia i Homs documenten la presència d'oratoris familiars arreu

de l'Empordà, sovint vinculats a la protecció de les collites i del bestiar.

Un espai de protecció i identitat

Probablement dedicat a Sant Isidre o Sant Sebastià, l'oratori del Mas Tolsanes servia tant per a la pregària familiar com per a protegir els caminants que passaven pel vell camí de Colera.

Context històric i paral·lels

Els oratoris domèstics formaven part d'una xarxa devocional extensa, present a gairebé tots els masos catalans. A la comarca, exemples similars es troben al Mas Senill i al Mas Fumats.

Conservació i valor patrimonial

Tot i l'estat precari, el seu valor és innegable. Propostes recents plantegen la seva inclusió a les rutes locals de patrimoni religiós. Conservar-lo és preservar una forma de fe vinculada al treball i a la terra.

Epíleg

El petit oratori del Mas Tolsanes, amb les seves pedres cobertes de molsa, és molt més que una ruïna rural: és un fragment de memòria viva, una finestra oberta a la quotidianitat espiritual dels nostres avantpassats.

Fonts històriques i referències

- Arxiu Diocesà de Girona, Llibres d'Obra de Llançà i Vilajuïga (segles XVI-XVII).
- MARQUÈS, Josep M. La religiositat popular a l'Empordà Modern. Girona, 1998.
- BADIA i HOMS, Joan. Arquitectura rural i fe popular a l'Empordà. Figueres, 2003.
- Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya (IPAC), fitxa provisional “Oratori del Mas Tolsanes”, 2024.
- Fitxa del catàleg patrimonial de l'Ajuntament de Llançà. Catalogat com construcció popular d'estil Medieval.

Imatge pàg. 29
L'oratori del Mas Tolsanes, a tocar del camí antic de Colera. La seva estructura de pedra seca conserva l'encant i la senzillesa originals. Autor: Oscar Soler Bosch.

Llançanencs a les guerres d'ultramar del darrer terç del segle XIX

Esteve Deu Baigual

Espanya va viure al segle XIX nombroses guerres, tant a l'interior com a l'exterior, i l'exèrcit, a més, va esdevenir un protagonista principal per les seves intervencions en la vida política, mitjançant pronunciaments militars que en moltes ocasions van marcar les alternances de partits polítics en el govern central.

L'exèrcit es nodria de joves obligats a fer un servei militar temporal mitjançant un sistema de reclutament forçós, però que només afectava al 20 % dels mobilitzables de cada any; era conegut com el sistema de "quintes".

Aquest mecanisme es va començar a instaurar a principis del segle XIX, tot i que no va ser fins a partir de 1837, amb la consolidació del nou estat liberal, que va quedar establert un sistema de llarga durada, que va perdurar fins a l'any 1912, malgrat que al llarg d'aquest període s'hi van anar introduint diverses reformes.

El govern central establia un contingent de soldats de cada lleva a partir dels padrons municipals i es fixava per a cada província i localitat, en funció de la seva població, una quota del nombre concret de reclutes que s'havien d'aportar a l'exèrcit. Després es feia un sorteig entre ells, del qual en sortien com a incorporables els que tenien els números més baixos i un nombre equivalent com a suplents. S'elegien suplents per cobrir les possibles baixes ocasionades entre els titulars per diversos motius d'exempció o per la fugida d'algun dels obligats a presentar-se a la caixa de reclutes corresponent en el moment de la mobilització.

Si ens situem entre finals de la dècada de 1860 i començaments de 1870, quan van esclatar els primers conflictes a les colònies d'ultramar, principalment, la guerra gran de Cuba, i fins a les darreries de segle, el servei militar presentava com a principals característiques les següents: eren sor-

tejats els joves que complien 19 anys, per incorporar-se l'any posterior; la durada del servei era en situació de normalitat de 4 anys en actiu i de 2 a 4 en la reserva, tot i que en cas de guerra el període de servei actiu podia set d'un total de 6 a 8 anys; es podien incorporar també a l'exèrcit altres joves com a voluntaris que tenien assignat un sou més alt que els dels reclutes forçosos; es fixava una talla mínima per incorporar-se a l'exèrcit que va oscil·lar en aquests anys entre 1,54 i 1,56 metres.

Es lliuraven del servei militar els que podien al·legar algun defecte físic o malaltia, que tinguessin un reconeixement oficial, els fills únics de famílies pobres que tenien familiars al seu càrrec, els fills de mare vídua que fossin el sostén de la família o determinats professionals considerats d'utilitat pública.

Però també es podien lliurar de fer el servei militar els reclutes que aportessin a la hisenda pública

entre 1.500 i 2.000 pessetes, segons els períodes, el que s'anomenava la redempció en metàl·lic, una quantitat de diners desorbitada, només a l'abast de famílies de rendes molt altes; també es podia aportar un substitut, ja fos també pagant-li uns diners, o que fos un familiar proper. Era per tant un sistema que afavoria obertament les classes privilegiades.

En aquella època hi va haver molta picaresca per lliurar-se de fer el servei militar i van aparèixer alguns negocis molt lucratiu dedicats a les assegurances per al pagament de la redempció de quintes. El caràcter clarament classista del servei militar i els perjudicis que causava a les famílies humils per la seva llarga durada van generar un munt de protestes al llarg d'aquests anys i especialment en els períodes més conflictius.

Les condicions dels soldats eren força deplorables en aspectes relacionats amb l'alimentació, l'equipament, els càstigs, les condicions higièniques de les casernes, en les quals es propagaven nombroses malalties i, molt especialment per als que eren destinats a territoris d'ultramar.

Molts d'aquests aspectes comentats comportaven que un nombre important de reclutes optessin cada any per no presentar-se quan eren cridats a files. Alguns s'amagaven i altres marxaven a l'estranger per evitar el servei militar. Aquestes situacions augmentaven en períodes de guerra i, com a represàlia els desertors detinguts eren enviats directament a fer el servei militar al territori d'ultramar amb 2 anys de recàrrec.

A l'hora de destinar els soldats que havien de fer el servei militar, les caixes de reclutes els distribuïen entre casernes de la península, les illes Balears i les possessions espanyoles al nord de l'Àfrica, però en un percentatge important era enviats a les possessions colonials d'ultramar (Cuba, Puerto Rico i Filipines).

Aquests darrers territoris van ser escenari de diversos conflictes en el darrer terç del segle XIX per sufocar moviments independentistes, que van culminar a finals de 1898 amb una derrota espanyola en la guerra contra Estat Units, país que va donar suport a aquells moviments secessionistes.

Així, el dia 10 d'octubre de 1868 va tenir lloc la primera insurrecció a Cuba contra la dominació colonial espanyola, que va provocar una guerra de 10 anys, la nomenada guerra gran. El 1878 es va signar la pau de Zanjón, tot i que conflictes menors van durar un parell d'anys més.

Però després d'un període de treva relativament llarg, el 24 de febrer de 1895 es va iniciar la segona guerra d'independència cubana i, paral·lelament, el 24 de febrer de 1896 va començar la de Filipines amb el mateix objectiu. Aquests conflictes es van anar allargant i el 25 d'abril de 1898 la intervenció dels Estats Units en la guerra en aquests dos territoris, més l'ocupació de Puerto Rico el 25 de juliol del mateix any, va comportar la derrota d'Espanya al cap de poc temps i la signatura del tractat de París del 10 de desembre de 1898, que va significar la pèrdua d'aquells territoris colonials d'ultramar.

Si tenim en compte que un contingent de reclutes, com s'ha dit, eren enviats a ultramar, alguns llançanencs es van veure implicats en aquests conflictes i uns quants van tornar malalts o hi van deixar la vida

Pel sistema de "quintes" entre 1868 i 1894, abans de les guerres de 1895 a 1898, el nombre de reclutes llançanencs que havien d'anar a fer el servei militar era d'una mitjana anual d'entre 8 i 9. D'aquests en la província de Girona quasi una cinquena part eren enviats a ultramar.

Així doncs, entre 1868 i 1894 un contingent significatiu de reclutes del poble van fer el servei militar a Cuba, Puerto Rico i Filipines de mane-

Imatge pàg. 30
Fotografía de la Guerra Hispanoamericana.
Autor desconegut.

Imatge pàg. 31
Fotografía de la Guerra Hispanoamericana.
Autor desconegut.

ra forçosa o voluntària. Foren un total de 29, dels quals dos hi van anar voluntaris: Josep Bes i Vicenç Girbal. De 5 que van ser destinats a ultramar, però,

desconeixem el seu destí concret. Era un nombre lleugerament inferior al percentatge general de reclutes de la província enviats a ultramar.

Quadre 1. Soldats llançanencs a ultramar, 1868-1894.

Soldat	Lleva	Destí
Giralt Imbert, Joan	1868	Cuba
Vila Feliu, Trifon	1868	Ultramar
Olivet Pararols, Pere	1871	Cuba
Parés Rahola, Gregori	1871	Cuba
Pallarols Galí, Pere	1872	Cuba
Parés Rahola, Vicenç	1876	Cuba
Solà Castelló, Francesc	1876	Cuba
Puntonet Puig, Rafael	1878	Ultramar
Purcallas Rovira, Vicenç	1878	Ultramar
Molins Giralt, Gregori	1878	Puerto Rico
Ferrer Camps, Manuel	1879	Ultramar
Bes Pi, Josep	1879	Cuba
Arola Balló, Vicenç	1880	Cuba
Castelló Gratacòs, Rafael	1881	Cuba
Maranges Ferrer, Martí	1883	Filipines
Riera Robert, Josep	1883	Filipines
Viurà Mateu, Joan	1883	Cuba
Vila Font, Gregori	1884	Filipines
Falcó Ginjaume, Pere	1884	Cuba
Pacreu Pagès, Narcís	1885	Ultramar
Imbert Salvà, Constanci	1887	Filipines
Girbal Casademont, Vicenç	1888	Cuba
Bes Xaubet, Josep	1892	Cuba
Barbesà Solà, Joan	1892	Cuba
Feliu Ferrer, Ignasi	1892	Cuba
Pagès Calsina, Daniel	1893	Cuba
Cervera Iter, Lluç	1894	Cuba
Heras Giralt, Joan	1894	Cuba
Riera Roig, Pere	1894	Cuba

Alguns d'aquests soldats hi va morir en combat, si es te en compte que en aquells anys es van alternar períodes de guerra i de treva, i altres de malalties contretes en aquells territoris. Coneixem els casos de Joan Giralt Imbert, que va morir en l'hospital militar de Campamento Naranjo, als afores de l'Havana el 8 de març de 1870, de Gregori Parés Rahola a l'hospital de Santa Clara (Cuba) el 21 de novembre de 1876, de Pere Falcó Ginjaume que també va morir a Cuba el 22 de juny de 1887; Lluç Cervera Iter va perdre la vida a Filipines el 21 de gener de 1895 i Gregori Molins Giralt a Puerto Rico; així mateix Pere Olivet Pararols va morir l'any 1881 a Llançà de malaltia contreta a Cuba pocs mesos després de haver estat llicenciat.

Els de les lleves de començaments de la dècada de 1890 estaven fent encara el servei militar en aquells destins quan van començar les guerres d'independència l'any 1895. En aquest context, entre 1895 i 1898, va augmentar el nombre de soldats de lleva enviats a ultramar, al qual es van afegir uns quants voluntaris i es va procedir a la mobilització de reservistes de lleves anteriors, que ja havien acabat el servei militar; es tractava de reforçar el volum de tropes desplaçades a aquells territoris d'ultramar, en els quals es va anar intensificat el conflicte. Segons diverses fonts el contingent de combatents a ultramar en aquesta darrera guerra fou altíssim, amb una xifra total propera als 200.000, dels quals quasi 1.600 eren de la província de Girona.

Quadre 2. Nous llançanencs incorporats a ultramar durant les guerres de 1895 a 1898.

Soldat	Lleva	Destí	Modalitat
Iter Marli, Joan	1880	Cuba	Reservista
Viurà Mateu, Joan	1883	Cuba	Voluntari
Suárez Ferrer, Enric	1886	Cuba	Reservista
Riera Roig, Joan	1888	Cuba	Voluntari
Gironella Ayats, Josep	1895	Cuba	Forçós
Vidal Riera, Miquel	1895	Filipines	Forçós
Parés Corcoll, Miquel	1895	Cuba	Forçós
Seriñana Gubert, Francesc	1895	Cuba	Forçós
Vilanova Solà, Miquel	1895	Cuba	Forçós
Costa Vilà, Ramon	1896	Cuba	Forçós
Font Pacareu, Martí	1896	Cuba	Forçós
Giralt Estela, Rafael	1896	Cuba	Forçós
Noguera Negre, Rafael	1896	Cuba	Forçós
Roquer, Joan	1896	Cuba	Forçós
Gubert Salvà, Jaume	1897	Cuba	Forçós
Deu Salvà, Vicenç	1897	Cuba	Forçós
Negre Reig, Joan	1897	Cuba	Forçós
Rubert Batlle, Miquel	1897	Cuba	Forçós
Heras Alemany, Baldomer	1897	Cuba	Forçós
Noguera Negre, Narcís	1897	Cuba	Forçós
Vila Fulcarà, Joan	1898	Cuba	Forçós

Aquesta guerra va causar un nombre de baixes considerables, més per malalties contretes que en combat. Hi van morir pràcticament la meitat dels soldats de la província de Girona que hi van participar.

Alguns van ja haver de ser repatriats abans del final del conflicte a causa de ferides o malalties contretes al front, com febre groga, gastroenteritis, tifus o paludisme, principalment. Entre aquests repatriats hi va haver uns quants llançanencs. Així, l'any 1897 Pere Riera Roig va ser ingressat ferit en un hospital de Barcelona i Joan Roquer en un sanatori de la mateixa ciutat per malaltia. També van ser repatriats per malaltia el mateix any Josep Gironella Ayats, Martí Font Pacareu i Pere Riera Roig. Aquests soldats, malalts o ferits, a més de patir les males condicions d'una llarga travessia, van ser desembarcats en ports allunyats com els de Cadis, La Corunya o Santander, la qual cosa implicava un altre llarg viatge en tren fins als llocs d'origen o a hospitals de Catalunya.

En la guerra de 1895 a 1898 hi van morir 5 soldats llançanencs, tots ells en els anys 1897 i 1898, els de més defuncions. Miquel Vidal Riera va perdre la vida a Filipines i Jaume Gubert Salvà, Enric Suárez Ferrer, Joan Barbesà Solà i Rafael Noguera Negre, a Cuba.

Uns quants combatents locals van ser condecorats amb la creu de plata al mèrit militar per les seves actuacions durant la guerra, com foren els casos de Baldomer Heras Alemany, que va assolir a més el grau de sergent, Rafael Giralt Estela, Joan Heras Giralt, Narcís Noguera Negre i Joan Barbesà Sola, aquest a títol pòstum.

Els supervivents van ser repatriats entre finals de 1898 i 1899, aquesta vegada desembarcats a Barcelona i uns quants van haver de completar el període de servei militar que els quedava.

Es va donar la circumstància que 5 llançanencs que havien emigrat a Cuba, van ser també mobilitzats per a l'exèrcit en aquella illa i 6 soldats més, nascuts a Llançà, però no residents en el moment de la mobilització, també van combatre en les guerres d'ultramar.

Cal fer esment, finalment, que en els contextos de guerra, alguns llançanencs no es van presentar a la mobilització per al servei militar i van ser declarats pròfugs. Es té constància que durant la guerra gran de Cuba es van instruir nombrosos expedients a reclutes declarats pròfugs. Concretament, foren un total de 26 de les llesves de 1870 a 1876. També durant la guerra de 1895 a 1898 una desena de llançanencs van ser declarats pròfugs o estaven en cerca i captura per haver desertat de les unitats militars en les quals ja servien en territori peninsular.

Malgrat totes aquestes desgràcies, alguns llançanencs adinerats, 27 en concret, van subscriure bons de deute públic, emesos per l'estat, per finançar les guerres colonials de 1895 a 1898.

Imatge pàg. 34
Retall de premsa. Arxiu Municipal de Girona. Diari de Girona d'avisos i notícies. 30/09/1898.

L'arxiu municipal de Llançà digitalitza els àlbums fotogràfics del fons personal de Santiago Puig de la Bellacasa i Vandellós

Carles Chacón Belarra i Joan Serra Peral

com a aportació més específica, la memòria d'una experiència vital particular. En un sentit més privat, un fons personal també està constituït per la documentació més particular o més pròpia, en forma de memòries, corresponència, documents comptables... i fotografies familiars.

Aquest fons en concret estava integrat per dues col·leccions de fotografies, per una banda les generades per el matrimoni format per Ramon Puig de la Bellacasa i Déu i Montserrat Vandellós i Solà, i les generades per el matrimoni del Dr. Santiago Soler i Boix i Josefina Vandellós i Solà. Les fotografies d'ambdues col·leccions de

gran qualitat tècnica, captaven diverses escenes de les famílies a Llançà (a la platja, en excursions, en trobades familiars...) que permetien obtenir una visió del fenomen social de l'estiueig de les famílies benestants al nostre poble, durant el període comprès entre 1920 a 1980.

Seguint els criteris de selecció - qualitat, interès i rellevància- de les fotografies; de la primera col·lecció l'AMLLN en va digitalitzar 121 fotografies datades entre les dècades de 1920 i 1940, i de la segona col·lecció 40 fotografies datades entre les dècades de 1920 i 1980. Aquesta selecció ens permet veure qui eren els estiuejants de la primera meitat del segle XX, com es desplaçaven, on vivien, com socialitzaven, com passaven el seu temps de lleure en el Llançà d'aquell període.

Al mes de setembre de l'any passat, el senyor Santiago Puig de la Bellacasa i Vandellós va contactar amb l'Arxiu Municipal de Llançà (endavant AMLLN), per oferir la possibilitat de digitalitzar uns àlbums fotogràfics del seu fons personal. A qui volem agrair públicament aquest gest.

En arxivística entenem per fons personal el conjunt de documents, de qualsevol tipologia i en tota mena de suports, creats o aplegats per una persona en el curs de la seva trajectòria vital com a resultat de les seves activitats privades i públiques. Els arxius personals tenen com a nucli central la documentació generada en el curs de l'activitat privada i pública, professional i associativa d'una persona i, molt especialment, la seva obra creativa damunt qualsevol classe de suport. Presenten,

Ramon Puig de la Bellacasa i Déu (1894-1982), advocat i secretari de la Magistratura de Treball; es va casar amb Montserrat Vandellós i Solà. El matrimoni tingué quatre fills, Montserrat, Carme, Josep Maria i Santiago.

Ramon Puig de la Bellacasa i Déu, era fill de Josep Puig de la Bellacasa i de Fonolleras (1853-1913), hereu de Can Puig de la Bellacasa de Banyoles que es casà en primeres núpcies amb Anna Déu i Majuelo a l'any 1882 a la catedral de Girona. Anna Déu i Majuelo era filla de Joan Déu i Pujol, natural de Llança i de María Majuelo Montiel, natural de Arnedo (Logroño), i germana del notari de Llança, Juan de la Cruz Majuelo Montiel, d'aquest matrimoni en naixeren vuit fills (Dolors, Joaquim, Lluís, Anna Maria, Maria Dolors, Mercè, Joan de la Creu, i Ramon). L'any 1899, ja vidu, es casà en segones núpcies amb la seva cunyada, la Dolors Déu i Majuelo.

La vinculació de Josep Puig de la Bellacasa i Fonolleras amb Llança fou molt important, fins al punt en què fou nomenat Vicepresident del Sindicat de defensa de la puresa dels productes agrícoles en la seva creació l'any 1910, perquè des de l'any 1908

assistia a les reunions del FACB en representació del Sindicat Agrícola de Llança.

Montserrat Vandellós i Solà, era filla de Ramon Vandellós i Marturet (Gandesa, 1869- Barcelona, 1945), notari de Figueres i Barcelona i de Inés Solà i Guardiola de Barcelona. D'aquest matrimoni en naixeren sis fills més (Josep Antoni, Mercè, Josefina, Maria del Roser, Ramon i l'Eduard). El notari Vandellós va estiuejar a Llança durant els més de vint anys que va exercir a Figueres. Gràcies a aquestes estades a Llança, dues de les filles, la Montserrat i la Josefina, es van casar, la primera amb Ramon Puig de la Bellacasa i Déu i la segona amb el Dr. Santiago Soler i Boix.

Santiago Soler i Boix (1896-1985), natural de Palau-saverdera era fill d'una família de propietaris rurals que, a més, tenien i regentaven la farmàcia del poble. Estudià a la Universitat de Barcelona i, en obtenir el títol de metge, fou destinat a exercir en el poble de Sant Ciment Sescebes. Després obtingué la plaça de metge de Llança, on establí residència amb la seva esposa, Josefina Vandellós i Solà a qui havia conegut a Llança. En el moment de la seva jubilació, es traslladà a viure a Barcelona amb la

seva esposa. Però les vingudes a Llança, eren llargues i sovintejades, instal·lant-se a la seva casa del carrer Hospital, 8.

El nostre país conserva un patrimoni documental mil·lenari, un dels més rics i importants del món. Tradicionalment, però, quan es parla d'aquest patrimoni documental hom pensa gairebé sempre amb els fons produïts per les administracions i les institucions públiques, un fet ben lògic perquè es tracta d'un país que conserva gairebé íntegres els fons documentals de les seves institucions històriques.

Tanmateix, la societat catalana ha produït un gran nombre d'arxius al marge de l'administració pública, de manera que moltes persones, empreses i associacions són titulars d'arxius privats que també integren el patrimoni històric comú. Hem de ser conscients de la importància de les nostres fotografies familiars, aquelles que guardem en llocs tan diversos com caps, àlbums, bosses o calaixos i que formen part de la nostra història. En les fotografies de família hi ha un component de memòria personal, però, en realitat, també són una història de la comunitat perquè s'hi reflecteix la manera

com vivim, com treballem i com habitem, la nostra connexió amb l'entorn, i la dinàmica social i urbana.

El productor d'un fons personal ens ofereix la seva visió del món des del seu propi entorn cultural, formant part dels rengles d'una determinada classe social, estament o ofici, des de la perspectiva d'un partit o el treball dins una institució. Això fa que la seva visió particular, atesos els seus propis condicionants, sigui del tot insubstituïble quan volem entendre qualsevol fet o procés històric.

Els fons privats han deixat d'ésser contemplats com a simples apèndixs o satèl·lits dels fons públics i són valorats pels seus valors específics i les seves

Imatge pàg. 35
Fons Col·lecció Santiago Soler Boix i Josefina Vandellós Solà. Any desconegut.

Imatge pàg. 36
Fons Col·lecció Santiago Soler Boix i Josefina Vandellós Solà. Any 1963.

Imatge pàg. 37
Fons Col·lecció Santiago Soler Boix i Josefina Vandellós Solà.

aportacions úniques. Els arxius públics i els arxius privats són complementaris perquè són el resultat de la mateixa història, però el fet determinant dels segons és que no han estat produïts per l'administració, sinó per la societat civil. Aquest fet els atorga certes característiques (espontaneïtat, major diversitat, valor de testimoniatge personal, etcètera) que constitueixen el principal valor afegit.

Des l'AMLLN volem fer una crida a totes aquelles persones que guardin documentació històrica tant gràfica com textual que sigui d'interès per la història i la memòria del nostre poble, que en poden fer un dipòsit temporal o una donació a l'arxiu o simplement la poden deixar per fer-ne una digitalització i conservar-els els originals, que es posin en contacte amb l'Arxiu Municipal de Llançà, trucant al telèfon 972 380 245 o bé personalment en el nostre horari d'oficina.

Tal com s'ha esmentat, aquestes aportacions constitueixen una valuosa riquesa per al patrimoni documental i visual del municipi. Les donacions permeten reforçar la conservació de la memòria històrica local i afavoreixen la recerca acadèmica. Així mateix, contribueixen a la difusió cultural i a l'accés públic al coneixement. En conjunt, aquestes iniciatives generen un impacte positiu i durador en la identitat col·lectiva i la gestió del patrimoni.

L'AMLLN vol fer arribar el seu agraïment sincer a totes les persones que, en el passat, han contribuït amb donacions o cessions documentals. Igualment, s'encoratja aquelles que disposin de materials d'interès patrimonial i fotogràfic a sumar-se a aquesta tasca col·lectiva de preservació i transmissió de la memòria local.

- CLAVAGUERA CANET, Josep: "Record de 20 llançanencs", Revista *Farella*, núm. 11, setembre 2000; pàgines 8-18.
- SERRA PERALS, Joan: "La biblioteca i l'arxiu, dues eines al servei de Llançà", Revista *Farella*, núm. 13, setembre 2001; pàgines 40-41.
- CHACÓN BELARRA, Carles; SERRA PERALS, Joan: "Vint-i-un anys de servei d'Arxiu Municipal a Llançà", Revista *Farella*, núm. 43, març 2022; pàgines 5-8.
- PLUJÀ CANALS, Arnald: "El Doctor Santiago Soler Boix (1896-1985)", Revista *Farella*, núm. 43, març 2022; pàgines 4-5.

Imatge pàg. 38 (superior)
Pas de la Gola. Fons Col·lecció Ramon Puig de la Bellacasa Déu i Montserrat Vandellós Solà.

Imatge pàg. 38 (inferior)
Fons Col·lecció Ramon Puig de la Bellacasa Déu i Montserrat Vandellós Solà. Dècada de 1920.

Imatge pàg. 38-39
Fons Col·lecció Ramon Puig de la Bellacasa Déu i Montserrat Vandellós Solà. 1.10.1927.

2001-2026: 25 anys de la Biblioteca Pere Calders

Joan Serra Peral

L'any 2026 és un any especial per la Biblioteca Pere Calders. És l'any en que celebra el seu vint-i-cinquè aniversari. La seva inauguració va tenir lloc dins dels actes de la festa de Sant Vicenç, el 22 de gener de 2001. Tot i que aquest equipament va néixer com una biblioteca municipal gestionada directament per l'Ajuntament de Llança; a l'any 2003 i mitjançant l'acord del Govern de la Generalitat de Catalunya en

que s'aprovava el nou Mapa de Lectura Pública de Catalunya, es va incloure en el SLPC (Sistema de Lectura Pública de Catalunya) en la categoria de biblioteca filial de la biblioteca comarcal Fages de Climent de Figueres.

A partir d'aquest moment, la Diputació de Girona i el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya es van fer càrrec també de la gestió i el seu manteniment, juntament amb l'Ajuntament de Llança. En la revisió del 2007 del Mapa de Lectura Pública de Catalunya, la biblioteca va passar a la categoria de Biblioteca Local del SLPC, que és la que manté actualment.

La biblioteca ocupa el mateix espai dins de la Casa de Cultura

L'equipament es va inaugurar l'any 2001 amb un Fons inicial de 1886 exemplars (bàsicament integrat per donacions de particulars); a desembre de 2025 el Fons de la biblioteca era de 22.255 exemplars (de procedència diversa: Ajuntament de Llança, Diputació de Girona, Generalitat de Catalunya i de donacions de particulars).

En aquest vint i cinc anys, s'han anat actualitzant i ampliant els Serveis que

s'ofereixen des de la biblioteca (des dels serveis dels ordinadors públics, a les fotocopiadores, els escàners, als programes de gestió, al wifi, al préstec (en suport paper i en suport digital, l'eBiblio), el PI (Préstec Interbibliotecari), els Serveis d'assessorament a les biblioteques escolars, el servei de lots a entitats i institucions (CEIP Pompeu Fabra, CEIP Puig d'Esquer de Colera, CEIP Sant Jaume de Portbou, INS Llança, Llar d'infants "El Patinet", espai jove, centres de dia, centres de lectura i clubs de lectura d'altres pobles veïns).

Durant aquest període, també s'han organitzat diverses activitats per fomentar la lectura com a eina fonamental per la formació perso-

nal i social dels infants i adults; s'han programat puntualment, fires, exposicions, presentacions, visites escolars, rutes literàries, cicles formatius... i també activitats amb una periodització mensual com els tallers TIC i sessions de contes infantils i els Clubs de Lectura -al llarg de tots aquests anys, s'han realitzat més de 280 Clubs de Lectura d'adults amb gairebé 3.600 participants, i des de l'any 2018 s'han completat més de 30 Clubs de Lectura infantils amb un total de 400 participants. En aquests 25 anys també s'han realitzat 360 sessions de contes infantils on hi han assistit més de 15.000 participants.

Durant els mesos d'estiu, cal esmentar, una de les activitats principals que s'organitza: la Biblioplatja. Una instal·lació que des de l'any 2005, s'organitza, es gestiona i coordina conjuntament amb l'àrea de Turisme, a la platja del Port. Un servei pioner a la comarca que va néixer per apropar la lectura a la ciutadania en els temps de lleure, alhora que vol facilitar la descoberta del territori de la Mar d'Amunt a través dels llibres i material imprès complementari. En aquesta anys de funcionament del servei de biblioplatja, la xifra d'usuaris ha arribat a les 116.000 persones. Aquest passat estiu, es va canviar la ubicació d'aquest servei de la platja als baixos de la Casa de Mar (6.859 persones van utilitzar el servei en la temporada d'estiu 2025: 4.641 adults i 2.218 infants).

Pel que fa als principals protagonistes de la biblioteca, els usuaris i usuàries, també han augmentat amb el pas de temps. Durant el primer any d'obertura (2001), la xifra anual d'usuaris a la biblioteca: va ser de 5.828 persones i un

préstec anual de 3.719 exemplars. A l'any 2025, la xifra anual d'usuaris ha estat la de 69.094 persones amb un préstec anual de a prop de 15.000 exemplars.

La biblioteca és un equipament cultural viu, on la renovació de material: novel·les, còmic, audiovisual, còmics, contes, llibres infantils... Ha de ser una constant. Fruït d'un minuciós procés previ de selecció i adquisició, així com una tasca constant de manteniment i control del Fons amb l'esporga dels Fons obsolets.

Més enllà d'un servei lligat indubtablement a la cultura i la formació. La biblioteca Pere Calders de Llança, és un equipament clau per a la millora de la qualitat de vida, per a la cohesió social i, en el seu conjunt, també per el creixement econòmic de Llança i el territori del seu entorn.

L'adaptació a la noves realitats i necessitats socials és imprescindible

per assegurar la sostenibilitat de la biblioteca, cal apostar per a la creativitat i la innovació com a eines per fer front al difícil context econòmic. La biblioteca ha d'evolucionar al ritme que marquen els canvis socials i reflectir el perfil de la ciutadania al que atenem. La biblioteca ha d'adaptar-se al propi entorn i per això cal substituir la idea "d'oferir Serveis" per "l'adequar els Serveis" a les necessitats de Llança.

• CHACÓN BELARRA, Carles; SERRA PERALS, Joan "2001-2021: 20 anys de la Biblioteca Pere Calders", Revista Farella, núm. 42, febrer 2021; pàgines 20-21.
• SERRA PERALS, Joan "La Biblioteca Pere Calders", Revista Farella, núm. 46, febrer 2025; pàgines 18-19.

Imatges pàg. 38 i 39
Biblioteca Pere Calders. Any 2026.
Autor: Biblioteca Pere Calders.

Els primers diners de Joan Marly Deu

Xavier López Andrés

En el darrer any i mig s'han conegut força dades inèdites sobre la vida i les circumstàncies de Joan Marly Deu (Llança, 1867 - Barcelona, 1940)¹, però encara s'ignoren molts detalls de la seva biografia. En particular, se sap poc de les seves primeres passes professionals. Amb quins recursos va començar l'activitat d'agent de duanes? No està de més demanar-s'ho, perquè els diners per construir Can Marly segurament els va obtenir amb l'agència.

Durant el període 1875 a 1882 (és a dir, quan tenia entre vuit i quinze anys), o potser entre 1872 i 1882 (dels cinc als quinze anys), els pares d'en Joan van traslladar la família fora de Llança. L'any 1882 Joan va quedar a Barcelona, potser a casa d'alguns amics o d'alguna persona que el tenia contractat de saltataulells i li oferia allotjament. Els seus pares i la germana Leonor van tornar a la casa del carrer Cabrafiga.

No se sap per a qui va treballar Joan Marly els seus primers anys, entre 1882 i 1900, però se'l descriu com a dependent del comerç, una feina assalariada. Durant la dècada de 1890 menava una vida itinerant entre Barcelona i Portbou, amb temporades a cada lloc. Per tant, és probable que treballés per alguna agència de duanes o de transports amb seu als dos municipis. Això justificaria els desplaçaments. Quina agència?

Per buscar una resposta cal dos aclariments. Primer, en aquella èpo-

ca estar al pinyol de Portbou volia dir ser agent de duanes, maçó o totes dues coses alhora. Durant els primers mesos de funcionament, el ferrocarril amb França -inaugurat el 20 de gener de 1878- només va transportar viatgers. Era clar, però, que la seva finalitat principal havia de ser el transport de mercaderies i, per tant, una Reial Ordre de 9 de juny de 1878 va habilitar a Portbou una duana amb la categoria administrativa de primera classe. Inicialment hi operaven els agents de Barcelona, però de seguida s'hi van afegir altres de nous. Constituïen un col·lectiu professional important i en expansió. L'*Anuario Bailly* de 1888 en recull 21 amb seu o sucursal a Portbou, una xifra que va augmentar de forma progressiva. L'any 1894 ja n'hi havia 39, i l'any 1898 estaven sindicats², encara que a Espanya la creació dels col·legis oficials d'agents i comissionistes de duanes no va ser obligatòria fins al 14 de novembre de 1922.

D'altra banda, Portbou era inicialment un nucli de població adscrit al municipi de Colera, però l'any 1885 l'ajuntament es va traslladar cap a Portbou a causa del moviment generat per la duana. Entre aquell moment i 1901 hi va haver vuit alcaldes, dels quals tres eren agents de duanes (Herrero, Samaruch i Torroella), i cinc maçons (els tres anteriors més Gratacós i Bosch), membres de la lògia *Progreso Portbouense*. Van ser

anys en els quals Portbou va tenir un alcalde maçó o altra el vuitanta per cent del temps³.

En aquest context no és estrany que un jove desvetllat i amb empena com Joan Marly s'inscrivís l'any 1891 al *Progreso Portbouense*, encara que fos amb el rang més baix de tots, iniciàtic: grau primer. Com a nom simbòlic va triar *Topete*⁴. No figura en cap altre any, ni sembla que augmentés de grau. Aquesta filiació maçònica breu va ser per convenciment o per oportunisme? La pregunta es respon amb una altra: la feina de l'emprenedor no és ser on passen les coses rellevants i hi ha les oportunitats?

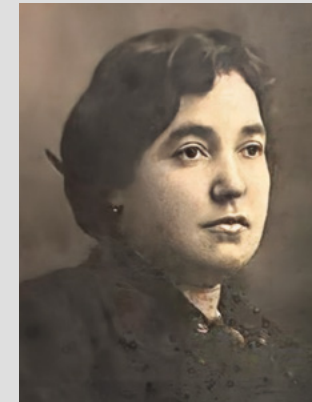
Si com a hipòtesi de treball sumem les dues circumstàncies -treballar per a una agència de duanes o de transport amb seu a Barcelona i Portbou i alhora regida per una persona de filiació maçònica- i també exigim certa estabilitat -agents de duanes registrats als anuaris de 1894, 1896 i 1898- es pot arriscar una llista de set possibles candidats per als quals potser Joan Marly va treballar durant aquells anys: Aixelà i Rodón, Fins i Jilibert, José Herrero, Francisco Laporta, Motger i López, José Pazos, i Torroella i Callís. De moment no es pot precisar més.

Quan es va casar, el 21 de març de 1894, seguia sent dependent del comerç. Ara bé, al *Diario Catalán* de 27 de setembre de 1900

Fotografies de Joan Marly, Dolors Busquets i el seu fill Marcel.lí

Quina era la fesomia de Joan Marly, la seva dona Dolors Busquets, i el seu fill Marcel.lí? Fins ara no s'ha publicat mai una fotografia de cap d'ells, si exceptueu una d'en Marcel.lí a la portada del *Diario de Barcelona* de l'11 de setembre de 1928, bastant borrosa.

Sortosament, els descendents de Joan Marly disposen d'un arxiu que permet respondre la pregunta. Vegeu-los en aquestes fotografies:

Joan Marly (esquerra), Dolors Busquets (centre) i el fill d'ambdós, Marcel.lí (dreta). Font: Arxiu Família Marly.

Si atribuíu a Joan Marly una quarantena d'anys i us deixeu guiar per l'estil de la roba, la imatge potser correspon a l'entorn de 1910. La fotografia de Dolors és més antiga, perquè va morir el 3 de setembre de 1903. No se sap quan es va fer, però poseu que aleshores tenia uns vint-i-cinc anys, afegiu el ram de flors que sosté a les mans i potser tindreu una imatge de l'any 1894, el del casament amb en Joan. La fotografia d'en Marcel.lí es pot datar amb precisió: 8 de setembre de 1928. En aquell moment tenia trenta-quatre anys.

es pot llegir que la vigília havia arribat a Barcelona un vapor francès procedent d'Anvers amb 39 fardells de filassa per a J. Marly, i des d'aquell moment comencen a sovintejar gasetilles semblants. Es troben als diaris del 7 de novembre de 1900, del 7 de març de 1901, del 23 d'abril, del 22 de juliol, del 31 de juliol, del 18 de desembre i diverses vegades més durant l'any 1902 i següents. Amb anterioritat a l'any 1900 aquesta mena d'avisos no semblen existir. A més, l'any 1901, el cognom Marly apareix per primera vegada a l'anuari Bailly -la llegenda és molt breu, sota l'epígraf «Transportes»:

¹Vegeu López Andrés, Xavier. «Notícia de Joan Marly, veí de Llança». *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, 2024, vol. 55, p. 275-94, i també Deu i Baigual, Esteve. «La residència Álvarez de Castro durant el franquisme: propaganda i realitat». *Farella*, 2025, núm. 46, p. 14-16. Agraïxo als descendents de Joan Marly l'accés als documents de l'arxiu familiar, sense els quals no hauria estat possible aquest article.

²Les xifres dels anuaris sobre el nombre d'agents de duanes que operaven a Portbou són orientatives però imprecises. Anuaris distints donen informació distinta, i sovint incongruent dins un mateix anuari. Les dades del cens electoral de Portbou, on figura la professió de les persones, donen naturalment una xifra d'agents molt menor (per exemple, dotze l'any 1894). Sobre el primer sindicat de duaners de Portbou hi ha algunes pistes a Sánchez, Joan. *Depuracions al Col·legi Oficial d'Agents i Comissionistes de Duanes de Portbou*. El full de l'Albera marítima, nº 8. Portbou, desembre de 2021. Ara bé, el document fundacional del Sindicat d'Agents de Duanes de Portbou, de 30 de setembre de 1898, sembla haver-se extraviat. No es possible conèixer la llista dels disset agents de duanes fundadors, només el seu nombre total. La primera sindicació dels agents de duanes de Barcelona es va produir al 1895.

³Dec a una conversa amb la senyora Caritat Oriol, de Portbou, l'emfasi en la importància de maçoneria als primers ajuntaments del municipi. Després va anar de baixa. En algunes èpoques particulars el moviment maçó va tenir majoria al consistori. Per exemple, durant l'alcaldia d'Herrero i Carretó (1-I-1890 a 30-V-1891), el govern municipal estava format per nou membres, dels quals cinc eren maçons (l'alcalde Herrero i els regidors Navarro, Samaruch, Pons i Jonama) i tres eren a més agents de duanes (l'alcalde Herrero, i els regidors Navarro i Samaruch). Per estudiar quin pes van tenir als diversos governs municipals les persones inscrites a la lògia *Progreso Portbouense*, de Portbou es poden acarar dos textos: Clarà, Josep (1988) *Els fills de la llum. Els francmaçons a les comarques gironines (1811-1987)*. Carles Vallès, editor, p. 67, i Gubert, Joan (1990). *Portbou, segle XIX. Inicis i engrandiment d'un poble*. Ajuntament de Portbou i Diputació de Girona, p. 175. Sobre la lògia *Progreso Portbouense* vegeu el citat Clarà, i també el text Olivella, Roger (2023) *Portbou maçònic. Aurora, migdia i ocàs de la lògia Progreso Portbouense, 1885-1897*. Associació Passatges de Cultura contemporània i edicions Reremús.

⁴La primera pista sobre la filiació maçònica de Joan Marly me la va proporcionar en una conversa el senyor Roger Falcó, de Llança. Vegeu l'esmentat Clarà, p. 67.

Marly (J.) Paseo de Colón, 4. No consta com agent de duanes, ni a Barcelona ni a Portbou. L'any Riera de l'any següent sí que el classifica com a tal, i també com agència de transport i comissionista representant a Barcelona. Això fa sospitar que cap a l'any 1900 Joan Marly havia iniciat a Barcelona una activitat empresarial independent, i que era allà on centrava el negoci. Com va finançar el salt?

Hi ha una resposta a l'arxiu de la família Marly, el mateix d'on han sortit les fotografies. Allà es conserva un document titulat *Escritura de debitorio otorgado por Juan Marly y Deu a favor de Justo Busquets y Tarruella. Autorizada por D. César Gomis y Soler, abogado y Notario del Ilustre colegio del territorio de Barcelona, residencia en el pueblo de San Vicente de Sarriá*⁵. Està datat el 16 de maig de 1900. Per tant, des del punt de vista cronològic se situa just abans de les notícies comercials esmentades. L'escriptura conté les clàusules d'un contracte de crèdit pel qual Just Busquets i Tarruella deixa a Joan Marly Deu la quantitat de 50.000 pessetes. La finalitat del crèdit s'explica a la pàgina 6 del mateix document: *el otorgamiento del presente préstamo, [...] permitirá el mayor desarrollo y prosperidad de sus negocios [de Joan Marly, vol dir]. Per tant, Joan Marly va iniciar l'agència de duanes amb diners manllevats, perquè no en tenia de propis.*

No és clar com va conèixer en Just Busquets Tarruella, ni com el va convèncer que li deixes les 50.000 pessetes. Per algú sense patrimoni era una quantitat important, uns 280.000 euros d'avui, encara que aquests exercicis

d'equivalència són una mica desmesurats. Qui era, el prestamista? El cognom Busquets fa pensar en una relació de parentiu amb la dona del Joan, la Dolors Busquets, i el cognom Tarruella suggereix una relació amb l'agent de duanes Rafael Torroella, de Portbou, que Joan Marly devia conèixer bé per raons professionals. Son pistes sòlides, els cognoms, o meres coincidències?

Just Busquets Tarruella va néixer a Llagostera el 9 d'agost de 1867 i va morir a Barcelona el 5 de juliol de 1962. Amb prou feines era quatre mesos més gran que Joan Marly, però havia avançat més ràpidament en els negocis. Els seus avis paterns eren de Caldes de Malavella, i els materns d'Hostalric i Tordera. Com que els avis de la Dolors Busquets eren de Casavells, de Cassà, i de Girona és difícil que fossin parents o, en tot cas, molt llunyans. El padrí de Just es deia Vidal, com l'àvia materna de la Dolors, però no sé si això és indicatiu de cap vincle familiar. Sembla una altra coincidència.

Es va casar l'any 1898 amb Anna Amigó Gusí (Barcelona, 5 de març de 1877 - 22 de gener de 1959), barcelonina pels quatre costats i filla de comerciants. Va ser per aquesta via com Joan va conèixer en Just? Res ho avala. Tampoc sembla gaire sòlida la hipòtesi que Just fos parent de l'agent de duanes Rafael Torroella i Cardoner (Garriguella, 30 de març de 1858 - Portbou, 12 de març de 1928), i no per la diferent grafia del cognom: la família Torroella estava fincada a Garriguella i costa trobar-los una relació de parentiu que es pogués canalitzar en una altra de professional.

En canvi, se sap que Just Busquets va tenir uns començaments

Residència Can Marly.
AMLLN/CPBNALL. Dècada de 1950.
Autor: A. Campanà i J. Puig-Ferran.

lligats a la indústria suro-tapera, aleshores la més exportadora a Catalunya⁶. Sembla que inicialment exportava suro des de Palamós cap a Londres, i potser és per aquí que Joan Marly el va conèixer. Part de les exportacions de taps devien anar també cap a França per Portbou. L'any 1900, alhora que deixava els diners a Joan Mar-

ly, en Just Busquets va adquirir una finca surera a Hostalric (el Mas Ciurana i l'hostal d'Arrupit), de la qual obtindria rendes per la venda de suro i altres productes forestals i ramaders. Ara, sempre va ser un home de diversos fronts oberts. L'any 1900 era representant de la companyia «La Vasco-Navarra», especialitzada

⁵El document hauria d'estar també a l'arxiu històric de protocols del Col·legi de Notaris de Catalunya.

⁶Hi ha una informació brevíssima sobre Just Busquets, només uns paràgrafs, a les pàgines 8 i 22 de Fàbregas, Xavier. *El mas Ciurana d'Hostalric (1899-1952)*, consultable al dipòsit digital de documents de la UAB. La cronologia que s'exposa allà es confusa: sembla dir que Just Busquets va començar treballant a Armstrong Cork, però aquesta empresa no es va instal·lar a Palafrugell fins al 1930, quan va adquirir Manufactures del suro, SA, abans Miquel i Vincke, creada l'any 1900. Potser Fàbregas es vol referir a aquestes darreres, o a l'empresa Martí Montaner, establerta a Palamós el 1871. Sobre la indústria del suro a Catalunya, vegeu Cabana, Francesc. *Fàbriques i empresaris. Els protagonistes de la Revolució Industrial a Catalunya*, vol IV, capítol El suro. Fundació Enciclopèdia Catalana, 2001. També pot interessar Pla, Josep. *El senyor Joan Miquel i la industrialització del suro (1875-1934)*. Homenots, segona sèrie. Obra completa, vol. 16, Edicions Destino, 1970, pàgines 331-363, i *La indústria del suro*. El meu país, Obra completa, vol. 7, Edicions Destino, 1968, pàgines 177-187. M'afanyo a dir que cap d'ells cita Just Busquets, ni Joan Marly.

en assegurar riscos d'accidents de treball, i entre 1910 i 1934 va ser representant de la part patronal al Tribunal Industrial, a Barcelona. També es va dedicar a l'exportació de filatures a Irlanda, Escòcia i Milà.

El contracte de préstec signat entre tots dos estava definit per les catorze clàusules següents:

1. El termini per tornar els diners era de deu anys. El capital no es podia amortitzar parcialment de forma avançada.

2. Meritava un interès fix del 6% anual, pagat per semestres avançats.

3. Just Busquets es reservava la meitat dels beneficis anuals obtinguts per Joan Marly, que li havia de passar cada gener el balanç de les operacions de l'any anterior. A més, aquesta clàusula tercera especificava que «*en el desgraciado caso de que el Sr. Marly sufriese pérdidas en alguno de sus balances, el Sr. Busquets y los suyos quedarán completamente indemnes de toda contribución ó participación en tales pérdidas, que vendrán al solo y exclusivo cargo del Sr. Marly*». Just Busquets només compartia guanys, no pèrdues.

4. La devolució del capital s'havia de fer en or i plata. Res de paper moneda.

5. Els impostos i contribucions derivats del préstec anaven a càrrec de Joan Marly.

6. Durant el temps de vigència del préstec, en Joan no podia constituir cap forma de societat.

7. Si en algun moment no es pagaven els interessos el contracte quedava rescindit i calia tornar la totalitat del principal manllevat.

8. Passava el mateix si en algun moment el balanç presentava un resultat negatiu.

9. El mateix en cas de suspensió de pagament o fallida.

10. En cas de litigi, les costes anaven a càrrec de Joan Marly.

11. Si Just Busquets havia de procedir judicialment contra Joan Marly per reclamar-li les obligacions del contracte, podria «*intervenir por si, ó por la persona en quien delegue, la industria ó negocio del deudor, de cuya intervención podrá posesionarse con amparo judicial, y aun sin él*».

12. Quan es produïssin els venciments previstos als apartats anteriors, «*quiere el deudor, que la ejecución se despache sin otra prueba más que la afirmación que el acreedor haga de haber llegado el caso de dicho vencimiento eventual*».

13. Just Busquets podia negociar lliurement amb el contracte de crèdit, vendre els drets de cobrament.

14. Per modificar el contracte calia fer-ho via escriptura pública.

Resumint, les 50.000 pessetes no es podien amortitzar per avançat, generaven un interès anual fix del 6% pagador semestralment, i a aquesta remuneració s'afegia la meitat dels guanys anuals obtinguts per Joan Marly, però no de les pèrdues. No podia crear cap societat per dissoldre la garantia personal, i si algun any el balanç era negatiu (i no cal dir en cas de suspensió de pagaments, o de fallida) el contracte es rescindia, els diners s'havien de tornar i Just Busquets intervenia l'empresa. Aquesta clàusula vuitena és tremenda: Joan Marly s'obligava a no tenir pèrdues durant cap dels deu anys, un compromís arriscat i molt problemàtic. La clàusula tretzena habilitava Just Busquets per vendre els drets de cobrament

dins els deu anys del contracte. És el mateix que un segle després farien els bancs amb les hipoteques *sub-prime* atorgades per a l'adquisició de pisos. Déu n'hi do, la duresa de tot plegat!

Les condicions del contracte, tan rigoroses i desiguals, donen una idea de les maneres de l'època. Ja s'ha dit que Marly y Busquets tenien la mateixa edat, i entre ells es troben afinitats, un paral·lelisme determinat. Tots dos van fer construir edificis magnífics: Marly la casa de Llançà i Busquets la de Barcelona, al carrer Mallorca 237bis cantonada Mercader. Bona part de les seves vides professionals va transcórrer entre les dues exposicions universals de Barcelona, les de 1888 i 1929. És el *golden age* de la burgesia a Catalunya, i per tant no els faltaven exemples d'emprenedoria. Entenien bé el vincle entre risc i guany i van explotar les possibilitats d'una activitat econòmica independent, perquè mentre creixien van poder veure el cicle especulatiu de 1876 a 1888, explicat per Narcís Oller a *La febre d'or*, i això deixa petjada. Eren emprenedors i van guanyar diners a cabassos. Ara bé, en rigor cap d'ells va ser un veritable burgès. Els diners els van fer en activitats comercials, com a intermediaris, consignataris i comissionistes, no sembla que busquessin mai l'acumulació de capital en mitjans de producció industrials típica de la burgesia de l'època⁷. Es van fer rics, van progressar moltíssim, però un burgès i un home ric no són el mateix ni per aproximació.

Tant la finalitat declarada del préstec com la clàusula tercera reforcen la idea que aquest va ser el veritable punt de partida de Joan Marly. Si en signar el préstec ja

hagués tingut una empresa ben constituïda hauria costat separar els guanys obtinguts del capital propi preexistent dels guanys obtinguts amb el capital manllevat. És possible que ja s'hagués independitzat abans i que hagués engegat un negoci basat en el seu personal fons de comerç, però devia ser una iniciativa bastant precària i els diners li van permetre consolidar-la. Just Busquets no es va entretenir amb futileses: es va assegurar tant com va poder el cost d'oportunitat del capital i el retorn del principal, i va exigir una prima de risc incerta però gran, la meitat dels guanys. Si Joan Marly hagués tingut patrimoni -no el va tenir fins que va heretar el dels seus pares, morts al 1902 i al 1904- no hauria acceptat una garantia personal tan desorbitada. En signar el contracte va assumir riscos importantíssims. L'antic saltataulells havia de tenir una convicció emprenedora decidida i un esperit segur per avenir-se a manllevar les 50.000 pessetes en condicions tan severes. A més, abans d'engagar va haver de dipositar 10.000 pessetes de fiança per operar a Barcelona, un tràmit exigít per l'Ordenança general de rendes de duanes de 1894.

Sortosament, durant els deu anys del préstec els negocis li van anar bé. Ara, no devien ser anys fàcils, sinó febrils. A més, la seva dona va emmalaltir de càncer i va morir l'any 1903. Un càncer no és un accident sobtat, fa pensar en una època llarga de trasbals personal i neguit. Fos com fos, el 17 de maig de 1910, ell i Just Busquets van signar un conveni de tancament⁸ de sis punts, mitjançant el qual en Joan acceptava quatre lletres per retornar el principal, dues amb venciment

20 de gener de 1911 (amb un valor de 20.000 i 5.000 pessetes) i les altres dues amb venciment 20 de gener de 1912 (amb idèntics valors). A partir d'aquella data en Just Busquets no percebria interessos, però sí encara la meitat dels guanys de 1910 i 1911, sempre que aquests se situessin entre el 6% i el 20% del capital pendent. A més, reconeixia «*haber recibido con anterioridad la participación que le ha correspondido por intereses y beneficios por razón del aludido préstamo de cincuenta mil pesetas y haberle sido oportunamente comunicados los balances confeccionados por Don Juan Marly que han merecido siempre su más explícita conformidad*». En un darrer document, de 17 de març de 1911, Just Busquets de-

clara haver cobrat les dues primeres lletres i renuncia al cobrament futur de la meitat dels guanys. En Joan reconeix deure-li 10.000 pessetes en concepte dels guanys de l'any 1910. Entre els signants dels documents ja hi ha l'advocat Alejandro Burbano Llobet (Barcelona, 2/06/1875 - 11/05/1940). Convé retenir el seu nom, perquè durant molts anys serà una de les persones de confiança de Joan Marly.

Així, doncs, cap a l'època de la fotografia del requadre, a l'edat de quaranta-dos anys i amb uns beneficis anuals reconeguts de 20.000 pessetes de l'època, si no superiors, en Joan Marly ja havia assolit l'objectiu: tenia una empresa ben establerta i sense hipoteques.

⁷Un exemple ja esmentat: la societat Miquel, Vincke i Meyer, fundada a Palafrugell l'any 1901 per a la producció d'articles de suro (a la pràctica, taps), es va constituir amb un capital inicial de 100.000 pessetes -dos cops el préstec demanat per Joan Marly cap a la mateixa època. Doncs bé, l'any 1927 el capital social de l'empresa era de 10 milions, facturava uns 17 milions anuals i distribuïa un dividend sobre el nominal de l'acció d'entre el 10% i el 15% anual. Vegeu Cabana, volum IV, pàgina 312 i següents. El negoci de Joan Marly mai va demanar un esforç de finançament semblant. Quan es va constituir la societat J. Marly SA, l'any 1926, tenia un capital social d'un milió de pessetes, que entre els agents de duanes ja era enorme. Ara bé, el rendiment del capital que obtenia Joan Marly era molt superior al dividend de Manufactures del suro, SA: l'any 1910 superava el 40% del capital. Afegiu-hi els ingressos salarials.

⁸Aquest document i el següent són a l'arxiu de la família Marly. Es tracta d'acords privats, sense intervenció notarial.

Corredoria d'Assegurances

100
anys generant confiança
1921 - 2021

Godoy i Associats Corredoria d'Assegurances, SL
Núm. Registre DGFAT: J-00402
Concertada assegurança d'RC professional
i acreditada la capacitat financera (RDL 3/2020)

www.godoy.cat

FUNERÀRIA VICENS

TANATORI - CREMATORI
Des de 1924

*100 anys
fent-vos costat*

Telèfon 972 50 12 12 - www.funerariavicens.com - www.floristeriafunerariavicens.com